

СЛОВО

Без мови немає нації!

Протівми

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

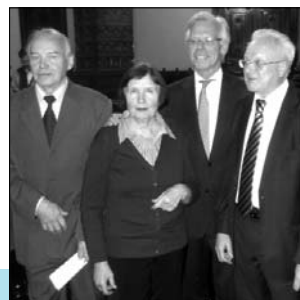
42 (627), 20—26 жовтня 2011

ГІСТЬ РЕДАКЦІЇ:
АНДРІЙ ПАРУБІЙ

3

“ПРОСВІТА” СЬОГОДНІ

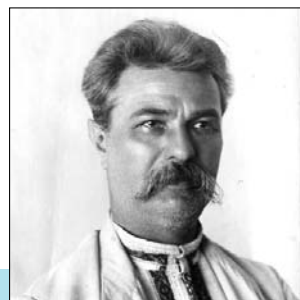
4–5

ТВОРЧІ МОТИВАЦІЇ
ЮРІЯ БУРЯКА

8

ДО 135-РІЧЧЯ
СЕРГІЯ ЄФРЕМОВА

10

ГІДНІ НАЩАДКИ УС-
ЛАВЛЕНИХ ПРАЩУРІВ

14–15

Фото Олеса Дмитренка

14 жовтня у центрі Києва пройшов марш національно-патріотичних політсил, присвячений річниці створення Української Повстанської Армії. У колоні Маршу слави УПА було кілька тисяч осіб

ПЛЕКАЙМО ДУХОВНІСТЬ У СЛОВІ!

Роман ІВАНІЧУК,
м. Львів

Третє тисячоліття, яке колись здавалося нам віддаленим на неозорі часові простори, нарешті стрімко розпаношилося на Землі. І нам, сторопівим від давно сподіваної несподіванки, не залишається нічого іншого, як натужно думати, а що нас чекає в новій епосі і як маємо повести себе в ній?

Та спершу мусимо поміркувати, що слід залишити в тисячолітті прожитому — на-завше, як непотрібний баласт? Передовсім руїни недорозв'язаної московської імперії з її склеротичними речниками, які ані руш не хочуть переходити в нову епоху, чи, точніше кажучи, не можуть, бо з народженням нових держав, у тому числі й України, закінчився їхній час.

А ще: у XXI столітті людство повинно позбутися породжених рабством гріхів — зради, покори, ксенофобії, незгідливості — змити їх із себе, як змивається з немовляти хрещенням первородний гріх.

Не роблю собі рожевих ілюзій, мовляв, після такого очищення настане рай на землі. Нова епоха породить нову цивілізацію, яку в пелюшках вразять ще незнані людству бації із невичерпної скриньки Пандори. Проте думається: нова епоха, навчена досвідом минулого, не допустить більше на землю тоталітарної диявольщини, а дамою, що спинятиме стоки червоної, коричневої чи то зеленої скверни, стане Культура, створена на найвищому рівні людського розвитку.

Наступному поколінню, яке формуватиме засади нової епохи, треба пам'ятати: антикультура, що її несе в собі навіть найдемократичніша цивілізація, невпинно нівелює національні грані духовного життя, руйнує набуток народних традицій, створює маскультуру, яка здебільшого не є

17—18 жовтня в Києві відбувся VI з'їзд письменників України. Першого дня з'їзд благословив Святійший патріарх Філарет, а відкрив патріарх української літератури, Герой України Юрій Мушкетик. Із звітною доповіддю виступив голова НСПУ Володимир Яворівський, співдоповідали Михайло Слабошпицький (проза), Євген Баран (поетія), Анатолій Качан (дитяча література), Василь Фольварочний (драматургія). Серед письменницьких виступів яскраво прозвучав виступ видатного прозаїка, Героя України Романа Іванчука, який пропонує увазі читачів “Слова Просвіти”.

національно, підмінює романтизм практицизмом, зневажає ідеалізм, притлумлює ініціативу, гнучкість і винахідливість людського мозку: з одного боку народжує поодиноких вчених, які створюють думаючі машини, а з другого — бездумну масу фахівців, котрі не знають навіть таблички множення... Усі цивілізації — посестри, й відрізняються вони часто-густо зовнішньою машкарою: одна одягається в смокінг, а інша у шкірянку з портупцями, одна керується холодним практицизмом, друга — жорстокістю, але і та, й інша руйнує національну ідентичність.

Тож закликаю молоде покоління, яке творитиме у третьому тисячолітті, щоб, не гаючись, ставало за верстати й починало ткати матерію, з якої можна буде пошити гамівну сорочку для майбутньої цивілізації. Такою сорочкою має стати література. Та пошити її треба модно, не за старим кроєм, проте на традиційно-національній основі.

Й тут я спотикаюся об антиномію, котру не можу залишити поза увагою. Це проблема традиції й новаторства, яка вміщує в собі суть етичних, естетичних та ідейних засад, оскільки етика спонукує до пошанівку розмаїтих літературних форм, естетика потребує їхньої витонченості, а безідейна писанина однаково шкодить і традиційності, і модернізму.

Що ж маємо нині — в благословенний

час нашої Незалежності, який літературний напрям перемиг: традиційний чи модерний?

А ніякий... Народився інший, неприродний для української літератури клонований стиль, названий постмодернізмом — і все, оскільки сам модернізм як літературна течія не встиг у нас з різних причин розвинутися — навіщо тоді додавати префікс “пост”? Проте не в назві справа: цей штучний стиль не має ні зовнішньої національної атрибутики, ані національного змісту, бо виріс він не з нашого насіння, відбитий не з наших матриць, а бездарно скопійований із чужих зразків і не відповідає українським національним традиціям, рідному фольклору, нашій естетичності — такий собі гомункулос, якому штукарі створили тепличні умови і який зневажає нас своїм нігілізмом, антипатріотизмом, запозиченою в північного сусіда брутально лайкою, і бідолашний читач мусить звикати до матюка, бездуховності й порнографії.

А десь у тіні залишається справжній, заснований на традиціях, модернізм Євгена Пашковського, який у своїх романах створив наш, рідимий потік свідомості, котрому позаздрив би сам Марсель Пруст, несподівана мозаїка голосів різних епох, вловлена чуйним вухом і переказана пів-

Закінчення на стор. 9

ГНАНІ ОДЕСЬКОЮ ВЛАДОЮ ПРОСВІТЯНИ ВИЙШЛИ НА МІТИНГ

Сергій СЛОБОЖАНСЬКИЙ,
м. Одеса

Учасники пікету були одностайні: позбавлення одеських просвітян приміщення — це політична розправа місцевої влади над українською громадською організацією, ще один крок у подальшій русифікації Одещини й винищення українства у Південному Причорномор'ї. Голова правління Одеського обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” Олександр Степанченко назвав безпідставними і протизаконними дії одеської обласної ради та рішення судів про позбавлення просвітян орендованого приміщення. Це докладно й аргументовано викладено в офіційній заяві організації.

У ній зазначено, що товариство “Просвіта”, згідно зі статуттом, є громадською культурно-просвітницькою організацією, яка існує в Україні з 1868 року. Приміщення, яке займала “Просвіта” в Одесі по вулиці Пушкінській, 19, використовувалося винятково для проведення виставок, концертів та презентацій. Там діяв унікальний музей Тараса Шевченка, працювали бібліотека, гуртки художньої самодіяльності тощо. Під час процедури укладання договору оренди 2008 року представники управління обласної ради з майнових відносин обіцяли посприяти у наданні пільгової орендної платні. Але обіцянку не виконали, і “Просвіта” змушена була платити за оренду як комерційна структура. Інакше як дискримінацією це важко назвати.

Одеська обласна рада, встановлюючи орендну плату в розмірі 3291,62 грн на місяць (а в 2011 р. вона вже перевищувала 5000 грн), знала, що таких коштів “Просвіта” не має. Тож облрада фактично поставила за мету ліквідацію єдиного національно-культурного товари-

Після того, як 12 жовтня судові виконавці другого Приморського відділу державної виконавчої служби Одеського міського управління юстиції у супроводі міліції вдерлися до офісу обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка з вимогою негайно звільнити орендоване в облради приміщення, просвітянам ледве вдалося домовитися з властями про відстрочку примусового виселення на чотири дні, аби вивезти майно організації. У понеділок, 17 жовтня, одеська “Просвіта” опинилася на вулиці. Цього ж дня її активісти за підтримки патріотичної громадськості міста пікетували обласну раду, вимагаючи повернути їм незаконно відібране приміщення.

тва, яке представляє інтереси української громади.

Згідно з п. 10 “Методики розрахунку й порядку використання плати за оренду державного майна”, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України № 786 від 4 жовтня 1995 року, “розмір річної орендної плати за оренду нерухомого майна бюджетними організаціями, які утримуються за рахунок державного бюджету, становить одну гривню”. Виходячи з цього, орендодавець повинен був надати передбачені законом пільги, але не

Згідно з положенням про Одеське обласне об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, воно в основу діяльності ставить розвиток в області національної культури та піднесення духовності, поваги до історії та культури українського народу. Для виконання своїх завдань об'єднання видає й розповсюджує науково-популярну, навчально-методичну та художню літературу, журнали, газети, бюлетені, збірники доповідей, лекцій, організовує та проводить свята українського народного мистецтва й культури.

16. 01. 2009 року Верховна Рада України прийняла постанову № 901-VI “Про запровадження мораторію на виселення редакцій друкованих засобів масової інформації, закладів культури, у тому числі бібліотек, видавництв, книгарень, підприємств із розповсюдження книг та преси”, якою заборонила органам місцевого самоврядування тимчасово, до прийняття відповідного закону, приймати рішення про виселення з приміщень комунальної власності закладів культури та розривати з ними договори оренди вказаних приміщень. Але в Одесі ні суди, ні органи державної влади виконувати цю постанову не збираються. Судова тяганина “Просвіти” з обласною радою тривала два роки. Таким само показовим прикладом наступу місцевої влади на українство є і ситуація щодо єдиної обласної української газети “Чорноморські новини”, яку на 94-му році існування чиновники намагаються знищити.

Виселення одеської “Просвіти” можна пояснити лише помстою

влади людям та організаціям, які відстоюють інтереси української громади. Суди в Україні стали інструментом для переслідування опозиції та її лідерів. На жаль, влада не шукає компромісів, а йде хибним шляхом конфронтації із суспільством. Але цей шлях веде лише в безодню, — сказано у заяві.

На підтримку просвітян на мітингу під час пікетування одеського “Білого дому” виступили представники місцевих осередків Української народної партії та всеукраїнського об'єднання “Свобода”. Викладач Південноукраїнського педагогічного університету, журналістка Аліна Пляченко навела численні факти гоніння, переслідувань і провокацій, здійснених останнім часом проти “Просвіти” місцевими україноненависниками, яких нацьковують шовіністична організація “Дозор” та очолювана Ігорем Марковим партія “Родина”. За вказівкою мера Одеси, затятого українофоба Олексія Костусева, просвітян позбавили навіть можливості спілкуватися з молоддю безпосередньо у школах та вишах. “Але ми не схилимо голови і не складемо руки, — заявила пані Аліна. — Одеська “Просвіта” за свою понад вікову історію з усіх випробувань виходила лише загартованішою і монолітнішою, вона була, є й буде”.

На вимогу пікетувальників голова обласної ради Микола Пундик погодився зустрітися з ними. Очільник облради з розумінням поставився до гострої проблеми з орендою приміщення “Просвітою”. Виселення фактично відбулося, а повідомлення деяких ЗМІ про його тимчасове призупинення продиктоване їхнім прагненням видати бажане за дійсне. Під час годинної розмови з Миколою Пундиком обговорювалися різні варіанти вирі-

Голова обласної організації ВУТ “Просвіта” Олександр Степанченко відповідає на запитання журналістів

шення питання, але говорити про конкретні результати зустрічі передчасно. Наразі невідомо, чи залишиться офіс “Просвіти” на Пушкінській, 19, чи їй буде надано в оренду інше приміщення.

Невідомо, яка доля чекає на виселений музей Тараса Шевченка “Одещина Тарасові”, створений на основі унікальної збірки відомого колекціонера україністики Тараса Максим'юка. Сподівання, що історичний музей виділить йому залу, примарна. Багаторічний досвід поневір'янь багатющої колекції прижиттєвих видань творів Т. Шевченка, рукописів видатних письменників XIX—XX століть, картин та скульптур відомих українських митців переконав Тараса Максим'юка, що одеська влада не захищавлена в її популяризації. Колекціонер україністики виходив на ремонт приміщення, коли там обвалилася стеля, а тепер на перевезення експонатів.

Тож вуличний протест одеських просвітян за підтримки громадськості увінчався лише обіцянкою детально розглянути й розв'язати проблему на сесії облради. Аби уникнути нової хвилі збурення протестних настроїв і загострення міжнаціональної напруги в Південному Причорномор'ї напередодні чергової виборчої кампанії, місцева влада, схоже, зробить деякі поступки “Просвіті”. Час покаже.

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Чернігівське обласне об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка отримало листа від управління комунального майна обласної ради, у якому просвітянам повідомляють, що найближчим часом їх планують виселити з орендованого приміщення по вул. Вороньського, 10. Цей будинок, ідеться в листі, заплановано передати в оренду обласному управлінню архітектури та містобудування, адже чиновникам архітектури ніде проводити семінари та зберігати архіви. Як привід для виселення натякають і на борги з оренди, врешті, не такі й великі.

Офіс обласної “Просвіти” розташований у чудовому старовинному особняку, побудованому 1906 року. Це одна з кращих пам'яток цивільної архітектури міста. Будинок передали у користування “Просвіті” ще на початку 90-х років минулого століття, за Президента Леоніда Кравчука і доброго сприяння тодішнього глави області Валентина Мельничука. Відтоді цей затишний дім, як і офіс обласного Руху, нині УНП, став центром гуртування національно-демократичних сил. Перелік тих, кого він прихистив, немалий. У будинку “Просвіти” розміщена її бібліотека. Тут є унікальні видання, видрукувані в українській діаспорі, — книги, журнали, яких немає в жодній бібліотеці міста й області. Їх подарували просві-

ПАТРІОТ? ЗАВАЖАЄШ...

тяням представники закордонного українства. Тож до бібліотеки охоче йдуть студенти, викладачі, науковці. У цих стінах працюють редакції двох газет обласної “Просвіти”: добре відома в Україні “Сіверщина”, одне з найдавніших і найпопулярніших видань Руху і “Просвіти”, яке в грудні відзначить 19-річчя, і “Біла хата”, газета для домашнього читання, яка виходить уже 14 років. На другому поверсі 12 років діє просвітянська мистецька галерея народних майстрів “Круті сходи”. Довкола просвітянського дому гуртуються журнал “Сіверянський літопис”, Літературна спілка “Чернігів” та її журнал “Літературний Чернігів”, обласна “Молода Просвіта”, козацтво, “Пласт”, діє прес-клуб. Усього й не перелічиш.

Просвітяни, які перебувають тут за правління всіх чотирьох президентів, надивилися всього. Ще б пак, на прекрасну будівлю у самісенькому центрі міста давно накидають оком. Не раз сюди прагнули вселитися, узявши в оренду, а то й викупивши її, філії банків, різні бізнесові структури. Від продажу дім убезпечує те, що це пам'ятка історії та культури, яку охороняє держава. Від зайшлих орендарів теж Бог милував. І ось чергова спроба.

Обласна “Просвіта”, некомерційна структура, практично не маю-

чи коштів, усе-таки чимало вкладала у цей будинок, залучаючи спонсорів, людей, небайдужих до всього українського. Коли чернігівські просвітяни отримали його в оренду, сюди було страшно заходити. До цього тут був музей так званої комсомольської слави. Після нього будівля всередині перетворилася на справжню руїну. Довго розчищали її від портретів комуністичних вождів, зокрема й катів України, від пропагандистського мотлоху, комуністичних гасел, написаних чомусь просто на підлозі.

Сьогодні це затишний дім, який радо вітає просвітян і патріотів. І ось цим патріотам, на думку місцевих чиновників, треба виселятися на вулицю.

Надуманим є і посилення на борги з оренди. Вони справді періодично виникають і врешті гасяться, але їхня причина відома. Щороку “Просвіті” доводиться з боєм добиватися включення в перелік пільгових з оренди. Як і відкритому позаторік просвітянському Культурно-мистецькому центру “Інтер-

меццо”, який одразу ж став духовним центром життя міста. Такі пільги передбачено законодавством, їх щедро роздає міська і обласна влада. Не хочеться казати погане про решту пільговиків, але багатьом з них, м'яко кажучи, далеко до тієї патріотичної, державницької роботи, яку проводять просвітяни.

Обласна “Просвіта”, представники інших національно-демократичних сил обурені атакою на просвітянський дім. Уже подано звернення до голів обласної ради і обласної адміністрації Анатолія

Мельника та Володимира Хоменка з проханням захистити його від зазіхань чиновників. Почався збір підписів громадян на захист будинку просвітян. Першу акцію проведено на Покрову, на заході з відзначення річниці УПА біля Катерининської церкви міста. Голова міської “Просвіти” поетеса Надія Галковська оголосила про намір чиновників виселити просвітян і назвала його рейдерством. Тоді ж, на святі, під зверненням до голів обласної ради та облдержадміністрації було зібрано 115 підписів. Свої підписи поставили депутат Верховної Ради IV скликання, голова обласної організації УНП Володимир Ступак, перший голова Чернігівського Руху і один із засновників обласної “Просвіти” Валерій Сарана, інші відомі політичні та громадські діячі, депутати міськради, журналісти. А сім'я Любенків підписалася у повному складі — четверо патріотів.

Голова обласної “Просвіти” Василь Чепурний дав коментар обласному радіо, згадавши зокрема й про виселення з офісу Одеської “Просвіти”.

Так на двадцять першому році незалежності знову й знову доводиться боротися за українську справу.

Микола ТАБОРИТ
Фото автора

ПРОСВІТЯНИ ЗУСТРІЛИСЬ ІЗ КОМІСАРОМ ОБСЄ

Учасники зустрічі: Олександр Пономарів, Лариса Масенко, Кнут Воллебек, Володимир Василенко, Тарас Марусик

Зустріч просвітян із верховним комісаром у справах національних меншин Кнудом Воллебеком була спробою коротко поінформувати Європу про справжній стан державної мови і мов національних меншин, зокрема російської. До того ж нещодавно українська громадськість знову була ошелешена новим антиконституційним мовним законопроектом “Про засади державної мовної політики”, авторами якого виступили депутати-регіонали Колесніченко-Ківалов.

Як кажуть французи, усе пізнається у порівнянні. Тому **Олександр Пономарів, заступник голови Товариства “Просвіта”,** у спільній розмові одразу вдався до порівняння. “Як відомо, — зазначив він, — чехи на якомусь історичному відтинку втратили свою державність. Сотні років вони були залежними від німців і їхньої культури. Навіть у Празі, споконвічно слов’янському місті, не було чути чеської мови. Але чехи відродили свою рідну мову, бо там ніхто не виступав з такими проектами, як наша п’ята колона. Потім треба пам’ятати, що Україна постколоніальна країна і мови національних меншин теж не в однаковому стані. Безперечно, треба подбати й про мови інших меншин, але насамперед захистити права українців. Щодо російської, то їй ніхто і ніщо у нас не загрожує”.

“Сьогодні, — сказав **Володимир Василенко, доктор юридичних наук,** — якщо говорити про мовний ландшафт України, то він дуже складний і неоднозначний. Його характерною особливістю є те, що українська мова формально має статус державної, згідно з законодавчими положеннями Конституції. Вона мусить використовуватись у всіх сферах публічного життя на всій території України. На практиці ж цього досі не відбулося. Чинівництво деяких регіонів України штучно стримує використання української як державної. Є дві причини такої ситуації. По-перше, багато державних чиновників, від вищих органів до влади на місцях, просто не бажають послугуватися українською. Тому, щоб звільнити себе від знання і використання української мови, вони вимагають російський статусу другої державної. Причому лукаво посилаються на те, що її впровадження забезпечить дотримання прав російськомовної меншини. Та статистика свідчить, що для таких тверджень немає жодних підстав. Права росіян чи осіб, які розмовляють російською, у нас і були, і є необмеженими. А статус української мови як державної не порушує прав пересічного громадянина. Вони мають право на мовне самовизначення.

По-друге, у нас є категорія людей, які активно працюють на користь іншої держави. П’ята колона Москви в Україні — не вигадка! Вона прекрасно розуміє, що запровадження російської як державної означатиме смерть для української мови — основи етнічної ідентичності. Решту з нашою державністю довершити незрима, але жаклива за своєю сутністю ідеологічна, мас-медійна і культурна агресія. Отож ці люди роблять свою руйнівну справу на замовлення сусідньої держави”.

І законопроект Колесніченка-Ківалова тому підтвердження. Новий-старий законопроект — калька із законопроекту, який уже розглядали і розкритикували і ОБСЄ, і Венеціанська комісія, не кажучи вже про наукові установи в Україні. Облудність авторів очевидна: прикрити свої деструктивні наміри Європейською хартією регіональних або міноритарних мов, яка жодним чином не стосується “великого і могучого”. У законопроекті Колесніченка-Ківалова, власне, регіональна мова є заміною офіційної. Це спричинить ланцюгову реакцію руйнування нашої ідентичності на всій території України. І як результат — втрата державності.

Маючи достатньо цікавої й змістовної інформації з життя української діаспори в Ро-

сійській Федерації, голова Української все-світньої координаційної ради **Михайло Ратушний** навів конкретні приклади. У Росії немає жодної української школи, відсутня преса, радіо, телебачення, зазнає переслідувань українська церква. Де-не-де на Кубані українська мова вивчається як кубанське наріччя! Наша меншина позбавлена всього. Якщо порівнювати те, що має російська нацменшина в Україні, з тим, що українська в Росії, то політика Москви не витримує жодної критики.

Лариса Масенко, доктор філологічних наук з Києво-Могилянської академії, нагадала, що, по суті, у державі триває російсько-советська асиміляція українців. Різниця лиш у тому, що тепер для цього намагаються пристосовувати навіть Хартію. І коли Колесніченко говорить про якісь демократичні позиції їхнього законопроекту, і що, мовляв, вони врахували зауваження Венеціанської комісії, то це вже не просто блюзнірство. Це підтверджує й ситуація на місцях: в Одесі, де переважно проживають українці, міський голова Олексій Костусев заборонив подавати йому документи українською мовою. Співавтор законопроекту, сумновідомий “головний юрист” Ківалов з цього приводу ні пари з вуст.

Кнут Воллебек, верховний комісар ОБСЄ у справах національних меншин, був небагатослівним і як дипломат обережним у висловах. Він запевнив присутніх, що комісія ще два роки тому вивчала ситуацію і в Україні, і в Росії. Результати досі неопубліковані, але рекомендації розроблено для обох урядів.

“Я розумію ваше занепокоєння, — сказав він. — Ми не забули про українську мову. І та оцінка, яку зробили щодо попереднього законопроекту, це підтверджує. Уперше в історії Верховний комісар зробив рекомендації, заяву, попереджаючи про те, що відбувається в Україні з державною мовою. Але не я повинен вирішувати, яка мова має бути в країні, на це є влада. Ми дуже хотіли б, щоб був збалансований підхід до мови, наша позиція — підсилювати, розвивати державну мову. Але треба підтримувати й мови національних меншин, згідно з їхніми бажаннями і потребами. Згодні, що всі вони мусять знати державну мову, бо саме через знання державної мови громадяни можуть брати активну участь у публічному житті країни і бути повноправними членами суспільства”.

Комісар повідомив, що зустрічався з Колесніченком. Той передав в англійському перекладі законопроект і нібито його відправлено до Венеціанської комісії. Отже, його вивчатимуть. ОБСЄ направить висновки, свої оцінки, коментарі до нього. Зроблено це буде до кінця листопада. Верховний комісар запевнив, що Європа поставиться з усією серйозністю до подання українців: обов’язково буде дано правову оцінку і корисні рекомендації.

Насамкінець **Микола Нестерчук, відпівідальний секретар Товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка,** передав гостю добірку статистично-довідкових матеріалів щодо стану української мови, освіти, ЗМІ в Україні, що їх підготували в кожній обласній організації товариства (крім Одеської).

Тарас Марусик, голова Координаційної ради з питань захисту української мови при Київській міській організації товариства “Меморіал” ім. В. Стуса, вручив пану Воллебеку висновок щодо законопроекту народних депутатів України Ківалова й Колесніченка. Цей документ, з детальною юридично-правовою оцінкою, підписали двадцять чотирьох представників громадських організацій, зокрема й голова ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка **Павло Мовчан.** Також гостю передали дві книги, в яких описано спроби українців захистити свої права на рідну мову в судах.

Іван ЮЩУК, професор, член Центрального правління ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, голова Київського міського об’єднання ВУТ “Просвіта”

Останнім часом в Україні на державному рівні ведеться інтенсивне цілеспрямоване закріплення наслідків 300-річного панування російської колоніальної адміністрації в Україні, мета діяльності якої в гуманітарному плані полягала в тому, щоб відкинути українську націю на задвірки історії, а українцям прищепити комплекс національної неповноцінності. Ці намагання тепер проявляються в багатьох напрямках.

1. Повністю ігноруються:

а) стаття 10 Конституції України, частина перша: “Державною мовою в Україні є українська мова. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”; в урядових кабінетах, в державних установах панує переважно російська мова;

б) стаття 11 Конституції України: “Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України” (корінними в Україні є лише два народи: український і кримськотатарський); для реалізації цього положення держава нічого не робить;

в) офіційне тлумачення статті 10 Конституційним Судом України № 10-рп/99 від 14 грудня 1999 року: “Конституцією України статус державної мови надано українській мові (частина перша статті 10). Це повністю відповідає державотворчій ролі української нації, яка історично проживає на території України,

КОЛОНІАЛЬНА ПОЛІТИКА ТРИВАЄ?

становить абсолютну більшість її населення і дала офіційну назву державі”. “Українська мова як державна є обов’язковим засобом спілкування на всій території країни при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших сферах суспільного життя, які визначаються законом (частина п’ята статті 10 Конституції України)”; ці приписи на практиці не дотримуються;

г) Декларація про державний суверенітет України, прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року, у якій проголошувалося: “Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя”; у цьому плані теперішня влада нічого не робить, а, навпаки, докладає зусиль, щоб зберегти й законсервувати мовну ситуацію колоніальних часів.

2. Фальсифікується суть Європейської хартії регіональних мов і мов меншин, починаючи від перекладу самої її назви (правильний переклад за її суттю: *Європейська хартія місцевих або малопоширених мов*) і кінчаючи її призначенням захистити місцеві або малопоширені мови, яким загрожує зникнення, а не мову колишніх колонізаторів і колоністів, насильно накинута українському народові, якою є російська мова в Україні і яку теперішня адміністрація прагне зробити de facto другою державною з тим, щоб до решти усунути українську мову із суспільного життя.

3. Захист мов національних меншин пос-

тійно трактується як утвердження в Україні лише мови російської національної меншини, а не захист мов усіх національних меншин, зокрема кримськотатарської, грецької, польської, іврит, гагаузької і т. ін.

4. Школи і класи з українською мовою навчання, дитячі дошкільні заклади з українською мовою виховання останнім часом стали переводити на російську мову навчання й виховання непропорційно до кількості осіб російської національної меншини. Причому в школах з російською мовою навчання викладання всіх предметів, за винятком хіба що української мови й літератури, всупереч Гаазьким рекомендаціям щодо прав національних меншин на освіту проводиться виключно мовою російської національної меншини.

5. Навчання у вищих навчальних закладах ще й досі ведеться переважно російською мовою, незважаючи на те, що “Державною програмою розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року”, прийнятою Радою Міністрів Української РСР 12 лютого 1991 року і ніким не відміненої, як остаточний термін повного переходу на державну мову викладання у вищих навчальних закладах України було визначено кінець минулого століття.

6. Скорочується кількість годин на вивчення державної мови в початкових класах, у середніх та вищих навчальних закладах, а кількість годин на вивчення державної мови в школах з російською мовою навчання взагалі не забезпечує належного оволодіння нею, і батьки змушені наймати репетиторів для вдосконалення знання їхніми дітьми державної мови. По всій Україні немає жод-

них державних курсів (безплатних чи навіть платних) з вивчення державної мови для тих, хто не знає, але кому потрібно з тих чи інших причин знати її.

7. Скасовано обов’язкове звукове дублювання іноземних фільмів державною мовою. Виробництво українських кінофільмів держава фінансово не підтримує. Телебачення як найбільш ефективний засіб впливу на громадян, особливо на дітей, функціонує переважно недержавною мовою.

8. Катастрофічно зменшується в Україні питома вага друкованих засобів масової інформації українською мовою порівняно з російською. “Річний наклад журналів та інших періодичних видань українською мовою 2004 р. становив 28 % від загальної кількості, тоді як ще 1995 р. дорівнював 70 % (для російськомовних видань ці цифри зростають — з 18 % до 64 %). Питома вага річного накладу газет, що видаються українською мовою, за 10 років скоротилася з 50 % 1995 р. до 32 %. Натомість російськомовні газети в загальному накладі зросли із 45 % до 59 %.

9. Уряд відмовив не тільки у фінансовій (якої, власне, й не було, цей захід фінансують меценати), а й в адміністративній підтримці проведення 2011 року XI Міжнародного курсу знавців української мови ім. Петра Яцика, який до того мав урядову підтримку.

10. Досі, на 21-му році існування незалежної України, Верховна Рада України не ухвалила закону про державну мову та про функціонування мов національних меншин в Україні, який би відповідав Конституції України, незважаючи на те, що статтями 10 і 92 Конституції України існування такого закону передбачено.

5 жовтня 2011 року Луганщину відвідав Надзвичайний і Повноважний Посол Канади в Україні пан Даніель Карон. Мета приїзду високого гостя — участь у Другому луганському міжнародному інвестиційному форумі. Посол узяв участь і в низці інших заходів, зокрема відвідав Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, адже саме тут ще з 22 січня 1993 року постійно діє просвітнякський Українсько-канадський центр “Відродження”; тут читають навчальні курси “Історія української діаспори” та “Канадознавство”. В Українсько-канадському центрі вже неодноразово виступали посли Канади Франсуа Матіс, Ендрю Робінсон, депутат Федерального парламенту Борис Вжесневський та інші високопосадовці. Тож не випадково саме в цьому традиційному просвітнякському приміщенні відбулася зустріч заокеанського гостя зі студентами, викладацьким складом луганських вишів і патріотичною громадськістю Луганська. Ведучий — проректор з науково-педагогічної роботи ЛНУ, просвітняк Олександр Бабічев.

Даніель Карон розповів про свою Батьківщину, її історію, давні традиції канадсько-української співпраці. Нагадав, що 7 вересня виповнилося 120 років від часу прибуття до Канади перших українських переселенців; зауважив, що Канада першою з країн Західної пів-

КАНАДСЬКИЙ ГІСТЬ У ЛУГАНЦІВ

кулі визнала 1991 року незалежність новітньої Української держави; відзначив, що українська діаспора в Канаді налічує понад мільйон двісті тисяч осіб (зокрема й вихідців із Луганщини), які беруть активну участь у становленні канадської політичної нації й розбудові Канадської держави, за що вона їм вдячна.

Спілкування відбувалося у форматі діалогу, що переходив у справжню дискусію. Даніель Карон відзначив, що запитання не були підготовлені заздалегідь; отже, в

Шевченківському університеті (на відміну від інших луганських вишів, які також відвідав) панує справжня демократія. В цій думці посла ще більше утвердив плакат “Геть міністра Табачника!” перед входом до Українсько-канадського центру.

Питання присутніх стосувалися важливих проблем життя українського суспільства та українсько-канадських відносин. Так, голова Луганської обласної філії Асоціації дослідників голодоморів в Україні, просвітняк Ірина Магрицька пере-

дала Данієлеві Карону відеодиск із фільмом про Голодомор 1932—1933 років на Луганщині та висловила побажання, щоб амбасадори інших країн, що працюють в Україні, спілкувалися з українцями їхньою державною мовою. Шанований гість зауважив, що Канада першою визнала український Голодомор як геноцид, і саме на канадській землі постав перший у світі пам’ятник українцям-жертвам організованого більшовиками штучного голоду.

Просвітняк Валентин Корсу-

нов підняв болючу для багатьох країн сучасного світу тему глобалізму як негативної тенденції, що перешкоджає збереженню національної ідентичності. Посол відповів, що ця проблема важлива й актуальна і для Канади. Зауважив, що є низка проблем (зокрема, становлення демократії, прав людини, захисту довкілля тощо), для розв’язання яких усі держави мають об’єднати зусилля. Також Даніель Карон підкреслив, що українці чи не найкраще в Європі зберегли питомі національні риси. До цього прагнуть і канадці. Тому і українському, й канадському народам потрібно зробити все можливе, щоб вони розвивалися й не канули в Лету в умовах глобалізації та знедуховлення, що набувають небаченого розмаху сьогодні.

Підсумком зустрічі луганського активу з послом дружньої Канади стала домовленість, що відніні представники канадського посольства систематично відвідуватимуть Луганськ і обговорюватимуть із громадськістю східноукраїнського краю актуальні проблеми. Відвідини нашого краю канадськими дипломатами сприятимуть розвиткові громадянського суспільства на теренах Луганщини, і провідна роль у цьому процесі належатиме “Просвіті”.

Прес-центр Луганського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка

У ДНЗ № 21 “Ластівка” міста Хмельницького відбувся семінар-практикум для методистів дошкільних навчальних закладів “Впровад-

ДЖЕРЕЛО ДУХОВНОСТІ

ження в освітній процес навчальної програми “Духовно-моральне виховання дошкільників”.

Її апробація в нашому обласному центрі — спільний проект Національного університету “Острозька академія”, Хмельницького міського товариства “Просвіта”, Управління освіти Хмельницької міської ради.

Із головними заходами програми, її реалізації вже протягом року, гарними результатами ознайомила учасників семінару вихователь-методист ДНЗ № 21 “Ластівка” Наталя Слободян.

Про духовно-моральне виховання в сучасній сім’ї розповіла вихователька Лілія Дмитрина.

Заступник начальника міського управління освіти Галина Ваховська, методист Тетяна Марчук, завідувач ДНЗ № 21 Ніна Ландар наголосили на потребі використання цієї програми кожним дитсадком, адже вона — джерело духовності для дітей і батьків.

У семінарі взяла участь голова Хмельницького міського товариства “Просвіта” Зоя Діденко, яка подарувала дитячим навчальним закладам №№ 1, 21, 23, що вже працюють за цією програмою, християнські читанки “Дорога додому”.

Учасників семінару привітали вихованці “Ластівки” композицією “Хай Боже сонце зігріває і дорослих, і малих”.

Прес-центр “Просвіти”

«ПІД ПОКРОВОЮ БОГОРОДИЦІ»

Саме таку назву має фотовиставка, розгорнута в Народному Домі “Просвіти” з нагоди 20-річчя його відкриття в місті Хмельницькому.

Відвідувачі відомого в Україні та за її межами Дому з великою цікавістю вдивляються в обличчя тих, хто допоміг Товариству “Просвіта” словом, ділом, підтримав фінансово, подарував свої мистецькі колекції.

Численні фото виставки свідчать про активну діяльність Хмельницьких просвітян, співпрацю з освітніми закладами, відвідання Народного Дому відомими українцями.

Наш кор.

НА ЛЬВІВЩИНІ ВІДКРИТО ЩЕ ОДИН ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

Зоряна ДОРОШ,
ініціатор створення музею, член Ради музею

Нещодавно у селі Добростани, що на Яворівщині, відбулося урочисте відкриття історико-краєзнавчого музею. Його експозиція надзвичайно цікава, адже розповідає про відомих людей, пов’язаних

із цим населеним пунктом. Це родина Пачовських, слава своїм патріотичним духом і вірним служінням українській ідеї. Тут, у селі, 20 вересня 1861 року в сім’ї священика Івана Пачовського народився син Михайло, згодом відомий викладач, науковець, письменник, етнограф, самодіяльний композитор, незмінний член керів-

ництва “Просвіти”, активний громадський діяч.

Внук Івана Пачовського, а племінник Михайла — Василь Миколайович Пачовський — відомий історик, поет, драматург, педагог, громадський діяч, один із засновників поетичного об’єднання “Молода Муза”, гідно продовжив справу свого дядька у вихованні підрастаючого покоління.

Урочисте відкриття музею було приурочене до 150-ї річниці з дня народження Михайла Пачовського. Однак свою роботу музей розпочав ще два місяці тому з виставки праць Володимира Шаяна, відомого професора, санскриптолога, громадського діяча, дослідника “Велесової книги”, який також має стосунок до цього села. Володимир Шаян народився у Львові, та часто разом із родиною приїжджав на канікули до родичів своєї матері Єви Дмитрик. Це шанована в селі родина, яка давно пустила в нього свої корені, адже є цілий куток, який так і називається — Дмитрики. Філософ у творах не-

одноразово з великою теплотою згадував своє перебування у мальовничому селі матеріної родини.

На урочистості відкриття музею були запрошені родичі Михайла Пачовського та Володимира Шаяна, керівники району, преса. Під час святкового концерту, який розпочав народний хор добростан-

ського Народного дому “Славія”, звучали вірші Василя Пачовського та Володимира Шаяна. Представник родини Пачовських Зеновій Федоришин розповів про свою славу родину, багату на цікавих і відданих українській ідеї особистостей. Завершилися урочистості великою в’язанкою українських народних та повстанських пісень, виконаних хором “Повстанець” під керівництвом племінника Володимира Шаяна Володимира Дмитрика. Свято вдалося!

Музей потрапив у надійні, турботливі руки вчительки історії добростанівської школи Галини Заблоцької і з нетерпінням чекає на відвідувачів! Та робота над музеєм на цьому не завершується. Ще багато білих плям у нашій історії, ще багато славних синів і дочок нашого краю чекають, коли нащадки гідно вшанують пам’ять про них на сторінках газет, журналів, в експозиціях музеїв, і добростанівського також.

“З одного боку, відкрилися колосальні можливості, з другого — ми перетворилися на депресивне суспільство”.

Наш гість — **Юрій БУРЯК**, поет, перекладач, директор видавництва НСПУ “Український письменник”, ініціатор серій “In corpore”, “Ad fontes”, “Світло світогляду”, засновник і головний редактор альманаху “Хроніка—2000” та серії книжкових пам’яток “Українські пропілеї”, які видає з 1991 року за підтримки багатьох інвесторів і творчого активу: мистецтвознавців, літературознавців, істориків, філософів, письменників.

Упорядник 2-томної антології “Україна: поезія тисячоліть” (2008).

У сфері інтересів Ю. Буряка передусім духовно-інтелектуально-скарби України, інтеграційні культурні процеси. Ним, скажімо, випущена “Книга душі, іменована Злото” Петра Могили або ж альманахи, присвячені темі “Україна в європейському культурному просторі” (про культурно-історичні відносини українців з французами, євреями, чехами, китайцями...).

У “Хроніці—2000” прописалася поезія всіх часів і народів, а один із випусків називається: “Поезія українського парку”.

Юрій Буряк — представник літературного покоління “вісімдесятників”. Автор поетичних збірок “Струми” (1982), “Брук” (1985), у яких виразно простежуються стилістичні перегуки з поезіями М. Бажана; а також збірок “Небесні знаки” (1994), “Tabula rasa” (2010), “Оріоль” (2011), “Коло навколо” (2011; усі — Київ). Творчість Буряка позначена пошуком нових форм. Його поезії виходили в перекладах угорською, грузинською, литовською, татарською, російською, чеською мовами.

Про творчі й громадянські мотивації Юрія Буряка — наша розмова.

— Юрію Григоровичу, Ваша діяльність вельми різнопланова. Що спонукає тягти такого широкого плуга?

— Українська культура, зокрема література, були дуже упосліджені, збіднені, хтозна-скільки імен знищено, багатьох творів в усіх мистецьких сферах ми не знали, візьмімо тих же бойчуків, це тепер вже маємо монографії, а колись про них навіть не можна було згадувати в наукових працях. А історіографія? Хто знав Антоновича чи Яворницького так, як їх належить знати? Ці твори були у спецсховищах, ми не мали до них доступу, не кажу вже про Грушевського чи Винниченка, за яких узагалі можна було отримати тюремний термін. А Розстріляне українське Відродження... А спадщина XIX століття, величезні культурні масиви XVI—XVIII століть, скільки там світочів: богословів, філософів, поетів. Їхні імена і твори тільки-но виходять на поверхню після тривалого занедбання і занеаяння.

На все це “Хроніка—2000” була націлена від самого початку. Ми запустили серію “Україна: філософський спадок століть”, двотомник під такою назвою й випуски, присвячені В. Вернадському, М. Драгоманову, П. Куліш, М. Гоголю, українським мислителям і митцям з метрополії і діаспори, християнським святым: Антонію і Феодосію, Володимиру Хрестителю, Рівноапостольній княгині Ользі, Петру Могили. Чимало українських філософів (або пов’язаних із Україною) опинилися в еміграції і просяяли на чужинських теренах, а у нас про них ніхто не знає. До цвіту американського істеблішменту належав радник з питань науки президента Ейзенхауера Джордж (Юрій) Кістяківський, розробник американської водневої бомби, онук видатного українського діяча XIX століття правника Олексія Кістяківського і син знаного філософа Богдана Кістяківського. А киянин Ігор Сікорський створив гелікоптерний флот Сполучених Штатів Америки і все життя писав богословські трактати, про які ніхто не знав (і дізнався завдяки нам)!

Про українського та американського скульптора і художника, одного з основоположників кубізму Олександра Архипенка, про батька славістики на Заході Георгія Вернадського ми також дуже мало знаємо. Як і про весь професорський склад Подєбрдської академії, зокрема про блискучі праці з соціології, політології та етнології Ольгерда Бочковського, твори історика, політолога, економіста Соломона Гольдельмана...

До інтелектуальної спадщини українських світочів ми маємо діс-

ЮРІЙ БУРЯК: «УКРАЇНА ЖИТИМЕ ДОТИ, ДОКИ ЗНАЄМО, ЗВІДКИ МИ»

татися, це вимога часу, люди, які це розуміють і усвідомлюють, поклоні поновити втрачене нацією, — для майбутнього, для того, щоб це було освоєно, увійшло в інтелектуальний націєтворчий обіг, для становлення нової людини нової України. Це одна з моїх внутрішніх спонук.

Що ще? Мені здається, без власних віршів, взагалі без поезії не було б моєї долі, поезія до чогось зобов’язувала і вла по життю.

— Отже, власна поетична творчість Вас стимулювала, провокувала...

— Очевидно, так, тут є взаємозв’язок. Видавнича діяльність напругу пов’язана з літературною, а “Хроніка—2000” спочатку замислювалась як серія публікацій літературних пам’яток. На що ми передусім взуємося? На відоме з російської практики. Є чудова наукова серія “Літературные памятники”, яка видається майже сімдесят років. В Україні були певні спроби, але не було системи. Я хотів таку серію заснувати, але для цього потрібна серйозна матеріальна база. Після перших окремих видань (М. Берлінського, В. Беца, В. Горленка) з науковими коментарями, із залученням фахівців, я побачив, що не вистачить ресурсів, тож вирішив робити у форматі часопису, так, власне, виникла “Хроніка—2000”. Але все одно “Літературні пам’ятки”, коли траплялася нагода, я намагався видавати, так вийшла “Книга душі, іменована Злото” Петра Могили.

Нині у видавництві “Український письменник” засновано універсальну серію “Ad fontes” (“До джерел”), де вже видано низку творів класиків української літератури (скажімо, уперше повністю опубліковано філософську працю Винниченка “Конкордизм”), світову класику — твори Олдоса Хакслі, Чеслава Мілоша, Ксенофонта, Йозефа Рота.

Зараз перевидано “Малий кобзар і нові вірші” основоположника і теоретика українського футуризму Михайла Семенка, той корпус оригінальних текстів, які було заборонено, знищено.

Планую також видати у власних

перекладах (з консультантами) твори Константіноса Кавафіса (1863—1933), чудового грецького поета з Александрії. Можливо, видам Езру Паунда, відомого американо-англійського поета (його перекладаю разом із сином, який живе в Меріленді, під Вашингтоном). Загалом у мене назбиралося чимало перекладів, яких вистачить на кілька книжок. Я перекладав Йосифа Бродського, Бориса Пастернака, Осипа Мандельштама.

Перекладав Кул Галі, давньо-булгарського поета, видатного представника середньовічної волзько-булгарської тюркської літератури, який загинув під час татаро-монгольської навали XIII століття. Він також шанується як давньотатарський поет. Його найвідоміший твір — “Кийсса-і Йосиф” (Легенда про Юсуфа) — художня обробка старо-завітних і коранічних переказів про Йосифа Прекрасного і його дванадцятьох братів. Текст добре відомий практично в усіх тюркомовних або — ширше — мусульманських літературах.

Я переклав “Шан кизи дастані” (“Легенда про доньку Шана”) — першу епічну поему ранньоісламського світу предків наших степових сусідів, поетичного шедевра, завершеного 882 року. Особливо цікаво, що написана вона у Києві. Її автор — Мікаель-Башту ібн Шамс Тебір (мовою тюрків “Башту” означає — “Київ”, такою була тоді назва нашої столиці). Він був писарем при дворі булгарського правителя. У тексті поеми зустрічаються легенди давніх булгар, які заселяли береги Дніпра поряд з іншими народами, — дорогоцінні уламки невідомої історії нашої країни й міста, не збережені в жодній іншій літературній пам’ятці. Адже поему написано раніше за всі давньоруські літописи, за триста років до “Слова о полку Ігоревім”! Утім, є сумніви, були вони і в Омеляна Прицака після публікації уривків тексту у “Хроніці”, що “Легенда про доньку Шана” — це, мовляв, містифікація, свого роду “Пісні Осіана”. Ми не знаємо, що в половців був свій дивовижний фольклор. Є легенди про поход-

ження порогів, Дніпра, Києва, про степову Україну, — ці тексти треба оприлюднити і ввести в український культурний обіг. Цей напручуд талановитий твір, навіть якщо і є містифікацією, акумулює міфологічні відомості, які нам, українцям, надзвичайно цікаві. Тому сподіваюся незабаром видати поему.

Задумів та ідей, як бачите, багато, вони на різних етапах опрацювання і завершення.

— Хто автори “Хроніки”?

— У нас добірна автура, з-поміж наших авторів були мистецтвознавець Григорій Логвин, академік архітектури Віктор Чепелик, славетні історики Михайло Брайчевський та Олена Апанович, знавець українського авангарду Дмитро Горбачов, літератори Валерій Шевчук, Анатолій Макаров, Іван Білик, Михайло Слабошпицький, літературознавці Григорій Костюк, Микола Жулинський, Григорій Грабович, перекладачі Євген Попович та Григорій Кочур. Допишують видатні професори, зокрема музикознавці, пам’ятна мені публікація, скажімо, про зв’язки Бетховена з меценатом-лекціонером Розумовським (зберігся лист Бетховена до Розумовського) або про Олександра Кошиця, який приятелював з батьком відомого авіаконструктора Ігоря Сікорського... Співпрацюємо з Володимиром Литвиновим — одним із найкращих (поряд з Андрієм Содоморою) латиністом в Україні, Ігорем Качуровським, неперевершеним знавцем світової літератури, Ігорем Гиричем, знаним київським інтелектуалом, багатьма іншими авторитетними дослідниками, талановитою молоддю.

Ми першими збивали плombs з імен багатьох наших заборонених убієнних і таврованих сучасників, у котрих справи нормально пішли, виходять окремі книжки, дехто навіть видав вибране або повне зібрання творів.

— Ви вивільняєте і доносите людям духовні скарби, та водночас ми спостерігаємо деградацію і дебілізацію суспільства. Навіть студенти (майбутні педагоги, науковці) мало читають, їхня освіта вузька. Тож якою мірою ви-

рите у перспективу того, що робите, як примудряєтеся долати песимізм і депресію, які лізуть з усіх щілин? Що Вас живить?

— Дивні й системні метаморфози з нами відбуваються. Ми мали певну стабільність, за радянського часу було багато світлих яскравих талановитих людей. Я працював у видавництві “Молодь”, мали чудову автуру: Євген Гуцало, Юрій Мушкетик, Григорій Тютюнник, я навіть трудився на його місці в редакції сучасної української прози. Виходили книжки Миколи Вінграновського, Василя Симоненка, Ліни Костенко (хоч із величезними труднощами), Лесь Танюк публікував свої переклади... Але дозволяли друкувати крихту порівняно з тими величезними духовними скарбами, від яких ми чомусь були відлучені, наче неповноцінна меншовартісна нація, на відміну від німців, французів, угорців, поляків... Ми що, гірші? Ясна річ, не гірші, наші набутки не менші.

Та ось, з одного боку, відкрилися колосальні можливості, а з другого — почалося, як пише Іван Михайлович Дзюба, нагнітання мороку, дика активізація антиукраїнського мракобісся й сил, які практично знищили пам’ять про багатьох геніїв, безцінних для нашого духовного національного становлення, — це ми бачимо у наступі маскультури через телевізю, радіо. Із жахом констатую, що, маючи багатющий фольклор (такого феномену, мабуть, ніде у світі немає), наша молодь слухає радіо “Шансон” та інші FM-канали, які подають спрощену, часом брутальну, маловартісну в художньому розумінні музику, не прив’язану до нашої культури. Я не проти чудових пісень будь-якою мовою, люблю джаз, класику, але ефір забитий примітивно-аморальною попсою. Маємо страшенні перекося в інформаційному полі.

Цьому повинні протидіяти міністерства культури і освіти. Я як творча одиниця навіть із “Хронікою”, з очолюваним видавництвом не можу змінити інформаційно-культурно-освітньої структури.

Повторю, з одного боку, відкрилися колосальні можливості, з другого — ми перетворилися на депресивне суспільство. Мої знайомі, які приїждять з-за кордону (бо опинилися там через скрутні часи у нас) і тепер хочуть повернутися на батьківщину, кажуть, що Україна надзвичайно депресивна порівняно з країнами, де вони живуть, тож знову туди від’їжджають, на жаль. Мені боляче за давніх друзів своєї молодості.

Та, очевидно, я все-таки швидше оптиміст, аніж песиміст, хоча поділяю тривогу Івана Дзюби, надзвичайно мудрої людини. Він багато слухних речей виголошує, наче діагноз ставить, своїм колосальним аналітичним розумом розставляє крапки над “і”, дає зрозуміти, куди нам рухатися і що робити, щоб вижити. Такі гіркі речі допомагають. Як і те, що ми виявляємо й доносимо нашим читачам.

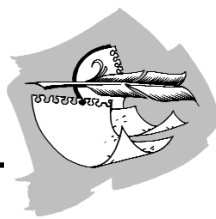
Література сакральною змісту має неймовірно потужну енергію. Коли, скажімо, бачу лаврські акафістні первовидання, їхні пізні переклади, проповіді Іларіона, я відчуваю, що мене підтримує ангельська сила. Ці тексти “пробивають” ество, їхня мудрість-сила незнищенна, це єдине, що залишається після людини. Як може Україна, маючи, скажімо, знамениті акафісти Варвара, Ользі, щезнути? “Крилами богорозуміння оперивши ум свій, злетіла еси вище видимих створін... і перебуваєш повік неглітною, Ольго приснославна” (це — зі Святкової мінеї лаврського друку 1619 року).

Доки ми живі, доки знаємо, звідки ми, доти житиме Україна.

Спілкувався
Володимир КОСКІН

Закінчення.
Початок на стор. 1

голосом у творах Леоніда Кононовича і фольклорний модернізм у повістях молоді письменниці Тані Малайчук. Однак не вони, на жаль, впливають нині на читача, а непомірно розрекламовані вправи так званих постмодерністів, а тому ми чуємо вечорами не молодіжні співи, а сплундровану мову та п'яні верески в паркових заростях.

Чому так сталося? Адже розпочиналася наша новітня література із протесту проти совєтської зашнурованості й мертворожденного соцреалізму, й були це новаторські твори Ігоря Римаку, Василя Герасим'юка, Віктора Неборака, Галини Пагутяк, а еротичні новели й вірші Людмили Таран та Вікторії Стах оспівують не похитливість та сексуальні збочення, а здорову тілесну любов, від якої народжується найдорожче — діти!

А сталося це з тієї причини, що ми завжди були схильні протиставляти традиційність модернізму і навпаки й геть чисто забули, що єдиний спільний ворог для обох напрямків — посередність.

Справжнє мистецтво постійно перебуває в тісному сусідстві з посередністю, а вона підступна. Прикривається щитом модернізму або ж традиціоналізму — іменами Прибішевського, Джойса чи Кафки, й не переконаєш псевдомодерніста, що ці авторитети виростили на глибинних традиціях своєї національної культури, а псевдотрадиціоналісти, які ховаються за Шевченка або Толстого, неспроможні збагнути секрети вічності їхніх творів. Зате всі вони ревно вправляються в мистецтві зневажання чужих богів.

Посередність не вміє робити сполук із традиції і новаторства, бо здатна лише створювати ерзаци за рецептом якогось напрямку. Вона лукава — присипляє розум митця наркотиком слинявого патріотизму, вона й жорстока — прагне викинути за борт мистецтва справжній талант й затягує непосвячених у свою віру, як ті шулери на базарах, що заманюють грати в чорну або білу карту.

Чи зможе Україна витруїти у своєму лоні вірус посередності й вивести на кін письменників, які стануть урівень з найталановитішими світовими творцями. Упевнений: зможе. Якщо поверне з маргінесу зігнорованих майстрів пера й поставить їх на належне їм місце.

Із сумом доводиться констатувати, що із літературного процесу майже зник жанр історичного роману, від чого заноситься на духовну катастрофу, адже тільки історична пам'ять перетворює населення в націю. Український історичний роман склався в неволі, тому деякі нинішні скептики заявляють: кому здалася тепер історична белетристика, коли доступ до джерел відкритий і ніяких спецфондів більше не існує?

ПЛЕКАЙМО ДУХОВНІСТЬ У СЛОВІ!

Звичайно, неволя настирливіше спонукує до боротьби: боротьба мобілізує до праці, й домінуючим її стимулом є патріотизм. У неволі й творилася патріотична література, а іншої ми не хотіли знати: вияв любові до України в художньому слові став обов'язковим для чесного письменника. У цьому полягає сила і слабкість нашої літератури, оскільки ставала вона національно заангажованою, камерною і не завжди цікавою для зовнішнього світу. Та чи мало нас обходити, якою є рецепція українського художнього слова серед чужинців, коли зневолене суспільство потребувало не елегій, а бойових гімнів? Українських письменників було покинано будити народ до боротьби за волю, й тому наш читач привчився дослухатись більше до гримоту каменяських молотів, ніж до любовного шелесту зів'ялого листа, радше волів виголосувати заклик “Чи буде суд, чи буде кара?”, ніж впиватися чарами невминого неба, заспаних хвиль і шамотіння очерету. Рівень літератури у всіх підневільних народів був вимірною їхньої готовності до самостійного життя.

У якому вигляді повинна існувати українська література нині? Звичайно, заклик до нещадної боротьби з ворогом пригасли, але питання цілковитої свободи є актуальним і сьогодні. То чи мають бути вільними від патріотичного обов'язку нинішні співці? Ні, національна проблематика не втратила своєї глибинності, й письменники не сміють стати байдужими до громадського життя, до збереження історичної пам'яті. Мусять і надалі осмислювати ті шляхи, якими мандрувала доля народу і стала врешті долею сучасного покоління.

Бо минуле — то невід'ємна частка нашого життя, ми завжди стоїмо посередині між минулим і майбутнім, немов у центрі виднокола, і якби трапилося найстрашніше — втрата національної пам'яті — наш народ став би враз примітивною біологічною масою, здатною сприймати світ, але не здатною передати майбутньому поколінню набутий досвід, закодований у матерії любові й ненависті.

Історія умовно ділиться на “було”, “є” і “буде”, проте всі ці часові категорії лежать у єдиній площині безперервного й вічного життя народу, в якому кожен мент у категорії “було” і “є” став зародком для свого примноження в категорії “буде”. Тому така дорога нам історія і не менш дорога сучасність, яка на наших очах стає історичною.

Наша молода держава може по-справжньому утвердитися у світі передовсім духовністю — не схожою на інші, а тому й цікавою, адже матеріальним достатком Європу нині не здивуєш. Культура — то єдина неординарна, виняткова сила нашого народу, яка перебуває в стані стиснутої пружини перед вивільненням. У здеморалізованому світі, де за вбивство однієї людини карають смертю або довічним ув'язненням, а за знищення цілого народу винагороджують званням президента, коли виведені з московської неволі народи почали молитися до золотого теляти, а вартість любові до Батьківщини вимірюється чистоганом, коли втомлені нестатками люди проклинають власну свободу й кари Божої не бояться — крізь таку непроглядь пробивається із майбуття величний образ цікавої, гармонійної й патріотичної літератури, за допомогою якої ми будемо спроможні стати на прю як із власним дегенератством, так і з чужинською зневагою.

Мусимо змальовувати нашу Україну, немов наречену у вінку, бо таки немає на світі красивішої землі, й при тому тамувати у серці лютий біль від усвідомлення, що наша нація вийшла з неволі хворою, з болючими фурункулами на тілі, й невідомо, скільки треба часу, щоб її вилікувати. Й не сумніваючись, стверджую: нема кращого засобу для оздоровлення нації, як плекання духовності в слові. Проте часом страх діймає душу, що ті сили, які б могли відпустити пружину, нидіють у непроглядному песимізмі, й ті благословенні миті, в які міг би статися вибух Культури, нечутно проминають і, не дай Боже, пружина в стисну-

тому стані проїється згодом іржею. Не маємо права допустити до цього.

Настала найвища пора оголосити нову війну — істеричі, нігілізму, занепадництва, в якій наша зброя стане вже не засобом знищення ворогів, а скальпелем для лікування зраних у бою однополчан.

Адресую ці слова молодим і вже не дуже молодим колегам, які занадто глибоко застрягли в негативі й видобулися з нього не можуть — вони так ретельно вичавлюють із тіла хворої нації гнійні болячки, що вже нічого, окрім смороду розпаду, не чують, тож хочу нагадати їм, що в набагато гірші часи, у неволі, наші майстри слова створювали неповторні за красою садки вишневі й безмежне поле в сніжному завою, і чари поліських пущ, і музику Арідника в карпатських ізворах — і волаю я вслід за Миколою Вороним: дайте ж, дайте українській поезії хоч клапчик синього неба, чей на нашій землі проживають не лише алкоголіки у запльованих гуртожитках та шизофреніки у психлікарнях, й існують не тільки тваринна похоть, таргани, блювотиння, а й непорочні підсніжники-первоцвіти — чисті сльози зими!

На переломі тисячоліть мусять відбутися кардинальні зміни в духовному житті людства. Перший злам дав світові християнську релігію, другий — відродження людського розуму, а третій дасть свободу всім народам. Наше покоління найшчасливіше у світі: воно дочекалося Волі.

Навесні 1997 року з'явилася на небі комета — та сама, яка дві тисячі років тому сповістила світ про народження Месії. Нині вона провістила вселюдську свободу. Тож дослідники, які осмислюватимуть наш час, запишуть у свої книги, крім іншого, ще й таке: українцям, які жили на зламі Другого і Третього тисячоліть, випало шастя проголосити Незалежність своєї держави і зріти на небі Христове знамення.

Я чекаю на музику великодніх дзвонів у нашій літературі й сам, хоч сиджу вже на саянах, не випускаю з рук чавунного била.

Роман ІВАНЧУК,
м. Львів

18 жовтня тривало обговорення письменницьких творчих і організаційних проблем, відбувалися вибори нового голови НСПУ. Але думки розділилися: за Віктора Баранова проголосувало 156 делегатів, за Володимира Яворівського — 149, за Леоніда Талалаєва — 14. Через місяць відбудеться повторне голосування. Про хід письменницького зібрання читайте в наступному числі “СП”.

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото Олесь ДМИТРЕНКА

У день Покрови Пресвятої Богородиці в Українському домі відбулися урочистості з нагоди 20-річчя Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Протягом двадцяти років ліцей серед лідерів освітньої галузі, виховує і навчає духовну еліту держави.

Відкрив урочистості єпископ Євстратій, секретар Священного Синоду Української Православної Церкви Київського патріархату. Він вручив церковні нагороди — орден рівноапостольного князя Володимира директору ліцею — Ганні Сазоненко та вчителям — Галині Марчук, Катерині Бальосі. А також передав у подарунок ліцею “Біблію” у коштовному оформленні.

“Я не випадково обирала цей святий день. Під божим покровом Господньої матері будьте щасливими на своїй українській землі, — звернулася директор ліцею, народний учитель України Галина Сазоненко. — Наш ліцей замислювався як мрія про Україну, про свободу і незалежність. 1123 мої успішні учні — це національна еліта України, яка гордо стоїть сьогодні”.

Лунало безліч теплих слів, побажань колективу ліцею, учням та випускникам навчального закладу. Від імені Президента присутніх привітав Юрій Павленко, уповноважений з прав дитини. Від голови Верховної Ради України — Ле-

ПРОЙШЛО ЛИШ 20 ЛІТ...

ся Оробець, народний депутат України. Від Кабінету Міністрів України — Юрій Авксентьев, заступник керівника Секретаріату КМУ.

“Ми хотіли створити навчальний заклад нового типу, який би готував нову генерацію для нашої країни. Наші випускники відбулися і в науці, і в освіті, і як політики, і просто як громадяни”, — наголосив на досягненнях

ректор КНУ імені Тараса Шевченка Леонід Губерський. Сердечним було вітання і від ректора Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії Петра Кононенка. Вручено нагороди працівникам ліцею від Головного управління освіти і науки та Печерської районної в місті Києві державної адміністрації.

Окрес офіційних привітань — виступи Антоніни Матвієнко, заслужених артистів України Степана Фіцича, Анатолія Матвійчука та Алли Попової, Світлани Мирводи та випускника ліцею Тимофія Мирводи. Нікого не залишив байдужим народний фольклорно-етнографічний ансамбль Володимира Давиденка “Веснянка” та квартет випускниць ліцею “Сузір'я”.

КЛАСИК БЕЗ ЖОДНОЇ АМБІТНОСТІ Й СЛАВОЛЮБІЯ...

Микола ЦИМБАЛЮК

Ці рядки він напише пізніше, через тридцять років. Бо того ж таки 1876-го, 6 (18) жовтня, у с. Пальчик на Звенигородщині в багатодітній старосвітській духовничій родині ще тільки з'явиться він — “совість землі української”. Наречуть його Сергієм, а прізвище буде — Єфремов. Хоча ще прадід його мав інше, суто українське — Охріменко. І на роду йому буде написано, щоб усе свідоме життя зв'язав він з літературою, з періодичною пресою. Напевно, тому Сергія змалечку, з чотирирічного віку, зачарує і навік полонить друковане слово.

Щось пророче було і в тому, що однією з перших книжок, яка потрапила до рук, було знамените “Родное слово” відомого українця-педагога Ушинського, хоч і написане малозрозумілою тоді чужою мовою. Задовго до вступу 1885 р. в Уманську духовну школу він перечитає все, що нишком віднайде у батьківській книгозбірні, — без розбору. Але допитлива природа маленького вундеркінда відвіє зерно від половини і залишить у пам'яті (а вона була пречудова) найвартісніше. Тоді ж познайомиться з творами Марка Вовчка, Д. Мордовця, О. Пушкіна. “Проквітне” і неодноразово потім перечитуватиме Короленька, Нечуя-Левицького, всього Гоголя. До речі, надзвичайне враження на допитливого і з буйною уявою хлопчика справить гоголівський “Тарас Бульба”. “Я перечитав його незчисленно і кожного разу ставав у захваті перед цією принадною епопеєю рідного мені, як здавалось, життя”. Ця повість, як потім згадає він, стала “одним з перших етапів моєї української свідомості”.

А от знайомство з Шевченком і осягнення його поетичного таланту відбулося у нього не одразу. Уперше він побачив і перечитав “Кобзаря” в петербурзькому (1882 р.) виданні у родичів, що жили в сусідньому селі Вербівка. Чи то через ранній вік, чи з якихось інших причин він не міг зрозуміти й оцінити цю “велику книгу биття українського народу”. Геніальну лірику Тараса Шевченка він знайшов для себе згодом, “коли почав свідомо шукати підпори для своєї національної стихії”.

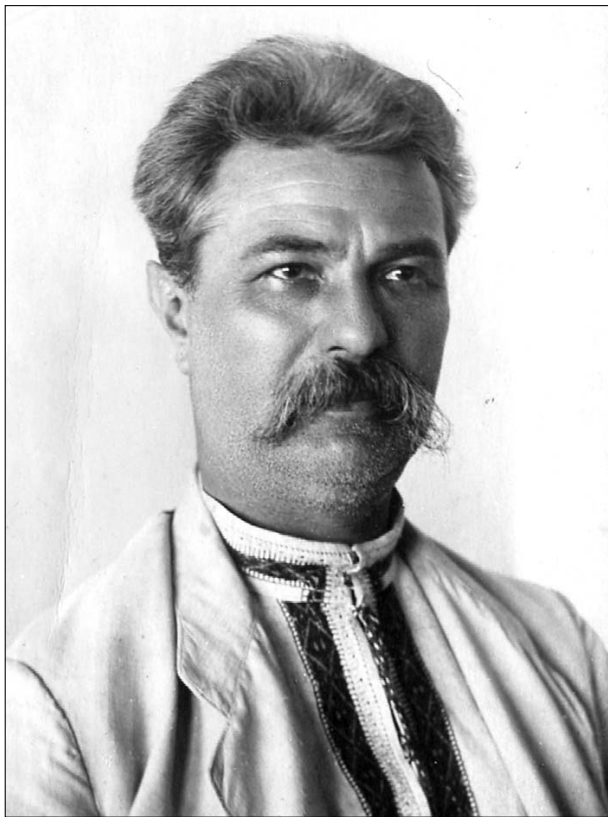
По закінченні бурси 1891 р. вступає до Київської духовної семінарії, де в той чи інший час навчалися його брати. Під кінець першого року перебування у Києві він цілком закономірно, хоча за його словами — несподівано, опиниться в українській організації, що звалась “громадою”. Це таємне товариство було створене за три роки до того старшими семінаристами і випускниками за найтіснішої участі Олександра Кониського. Було нечисленним — близько п'ятдесяти членів. Займалися вони самоосвітою і культурницькою роботою: мали бібліотеку, постійно поповнюючи її за рахунок власних пожертв; талановитіші прилучалися до літературної роботи, дописуючи до західноукраїнських видань. Майже кожен із членів залучався до підготовки і читання рефератів з актуальних питань національної історії, культури, кооперації і, звичайно ж, політики.

Завдяки таким організаціям громадський рух України 80—90 рр. XIX ст. з його потужною культуротворчою спрямованістю поповнювався все новими й новими працівниками. Приміром, та ж таки київська семінарська громада дала блискучу плеяду української інтелігенції, зокрема таких лідарів національної ідеї у царині освіти, культури, журналістики, як О. Лотоцький, О. Кошиць, К. Стеценко, К. Мацієвич, В. Дурдуківський, Ф. Матушевський, М. Павловський тощо.

Український народ з його потребами і життям, його відродження стали для них, як і для Єфремова, символом віри, категоричним імперативом. Найзаповітніша мрія — “повне зрівняння його з великими, освіченими й дужими націями світу” —

До 135-річчя Сергія ЄФРЕМОВА

Для українців цей рік особливо пам'ятний — 1876-й. Російський імператор Олександр II до вже існуючих заборон (“никакого малороссийского языка не было, нет и быть не может”) додав ще одну — так званий Емський указ. Обрусители вже вкотре могли святкувати. “І вони святкували. Святочний настрій... запанував по всій лінії й розлягався нестримними радісними окриками. “Нема українства!”, “Все знищено вже!”, “Досить із ним панькатись!”, “Finis Ukrainae!” — лунали переможні голоси звідусіль...”

потребувала титанічної, самовідданої, до самозречення, праці.

І він працював так усе життя... Усвідомлюючи, що “в народі, позбавленого суспільної свободи, література — єдина трибуна, з висоти якої він примушує почути крик свого обурення і свого сумління”.

За цей час С. Єфремов став не лише відомим громадсько-політичним діячем, ученим-літературознавцем, а й блискучим публіцистом. У його особі український національний рух отримав обдарованого, талановитого подвижника. Він перетворив журналістику, періодичну пресу на знаряддя боротьби за національні й соціально-політичні права, у засіб ширення здобутків української культури, освіти мас і ґуртування їх навколо національної ідеї.

Звичайно, він не одразу прийшов до вершин майстерності. Поступово, в ході активної журналістської роботи він поповнював знання, напрацьовував той досвід, що дозволив йому зробити справді неоціненний внесок в історію нашої публіцистики. Єфремов створив зразки, що й через сто років не втратили, а навпаки, набули у наш час дивовижної свіжості й актуальності. Перечитуючи талановиті, повні глибокого змісту й ерудиції, гострого політичного розуму статті, часом здається, що написано їх на злобу дня просто вчора. Це та публіцистика, яку, без перебільшення, можна назвати класикою. І щоб її посправжньому оцінити, використати для потреб нової України, її треба досліджувати як неординарне явище національного духу.

Журналістське змушнення Єфремова відбувалося в період розгортання системної кризи в Росії. На політичну арену вийшли нові політичні сили, зокрема марксистки, які вступили у гостру боротьбу з ліберальними народниками. Водночас активізуються праві сили і патологічне малоросійство — “русские украинцы”. 1900 р. в Петербурзі створюється монархічна організація “Русское собрание”, відоме як “чорносотенство”. За кілька років його відділення з'являються і в Україні.

Нові ідеї суспільного розвитку детонують появу нової хвилі національного відродження українства. 1897 р. громадівські представники за участю галичан закладають Загальноукраїнську безпартійну демократичну організацію. Пожвавлення політичного життя стимулює партійне самовизначення. Через рік, 1898-го, з'являються соціал-демократи, 1900-го — РУП, згодом НУП і т. ін. Але найвпливовішою силою тривалий час залишається Безпартійна організація. І Сергій Єфремов, незважаючи на свою молодість, стає одним із її визначних діячів. Великою мірою це було зумовлено його активною публіцистичною діяльністю.

У цей період силу часу відбирає навчання (закінчив юридичний факультет Київського університету 1901 р.). Не менше — видавництво “Вік”, яке вкупі з товаришами, на студентській квартирі, заснував ще 1895-го. З 1901 р. — секретарство в журналі “Киевская старина”. Однак співробітництво з “Літературно-науковим вісником”, “Записками Наукового Т-ва ім. Шевченка”, зрідка — з російськомовними газетами — посідає чільне місце. Тільки за чотири роки (1899—1902) у ЛНВ він опублікував майже 400 заміток, рецензій, некрологів, статей.

У “Киевской старине”, де він працює, в цей час з'являється низка ґрунтовних літературознавчих статей. Навіть за тих умов у його матеріалах вже чітко проявляються публіцистичність і політична позиція.

Ще виразніше проступають вони у статті “Национальные питання в Норвегии” (того ж року у Львові вийде окремою книжечкою). Безперечно, доля поневоленних народів має чимало спільного. Звернувшись до історії норвезького національного руху, Єфремов доводить, що націоналізм як суспільно-політична доктрина і як практична потреба, на відміну від космополітичних теорійок, свій вік не віджив. Націоналізм — це та животворна сила будь-якого народу, яка вершить чудо. “Здоровий, нормальний національний рух завжди свідчить, що серед даного народу розпочалася жива духовна робота, що він почав жити свідомим життям, що він поважає себе”. І підводить до неминучого висновку — тільки такий народ “може бути корисним для загальнолюдського поступу і зможе в його скарбниці покласти і свої здобутки, зможе вимовити своє власне слово і тим збагатити всесвітню культуру”.

Січневі події 1905-го у Петербурзі сколихнули “тюрму народів”. До вимог, які висуває поступова демократія, українці додають і свої — право на рідне слово. За кілька днів по тому петербурзький ліберальний “Сын отечества” вміщує “О нуждах украинской печати” — колективний протест київських журналістів проти репресій і заборон українського слова. Його автор — Єфремов. Під вимогою поставлено понад 100 підписів, ще близько 900 — пізніше. Однак до вимученого царського Маніфесту з його кущими обіцянками ще далеко. Німування триває — національної

преси нема. Спроба дістати дозвіл на журнал “Вік” провалилась. А питання національного і політичного освідомлення мас стоїть надзвичайно гостро. Одна за одною виходять у Львові і переправляються в Київ популярні видання С. Ярошенка (Єфремова) — “Як люде прав собі добувають”, “Як визволитись з бідності робочим людем”, “Як цар людей дурить”.

Приголомшений і обурений розгулом київського чорносотенства і жидівських погромів, він сміливо кидає виклик режиму: “...спускатись на самий суд історії ми не можемо. Мусить бути ще інший суд... Сей суд буде судом не над особами, не над поодинокими злочинцями, а над усім нашим минулим, — над усією системою гніту й неволі”. Ці полум'яні слова — зі статті “Чи буде суд?” — першої в Росії газетної українськомовної статті, опублікованої в “Киевских откликах”, засвідчили справжню позицію українства.

До речі, те число газети пішло нарозхват і вмиг стало бестселером. Київському обивателю надивовижку було читати “селянською” мовою, ще більше дивувало пристрасне і сміливе слово, яке відповідало загальним настроєм. За число газети, яке зазвичай коштувало 5 коп., з українською статтею давали — нечувано! — 5 карбованців. Навіть закордонні українці-львів'яни були в захваті. Сам І. Франко потішався: “Так от як пишуть теперка в Росії!”

У цей час Єфремов багато сил і часу віддає партійній роботі як один із керівників Української демократично-радикальної партії. Водночас бере безпосередню участь в організації української преси, бо “найбільше знався у видавничому ділі” як редактор і голова видавництва “Вік”. До того ж — єдиний досвідчений професійний журналіст серед українців. Його публікації одразу з'являються в перших числах “Хліборобя”, “Громадської думки”. Навіть за гратами, куди його кидають 31 грудня 1905 р., напередодні виходу першого числа “Громадської думки” і ув'язнюють на півроку, він продовжує посылати на волю свої матеріали.

Після звільнення Єфремов із властивим йому темпераментом береться до редагування літературно-наукового місячника “Нова громада”, видавцем якого став Євген Чикаленко. Після закриття “Громадської думки” у вересні 1906 р. починає виходити газета “Рада”. Цьому виданню судилося зіграти видатну роль у національно-визвольній боротьбі українського народу. Доля “Ради” стає невіддільною від долі обох — Єфремова і Чикаленка. Обидва розуміли значення слова і надавали пресі величезної ваги у справі національно-духовного поступу українства.

У червні 1906 року на арену громадського життя Наддніпрянської України виходить “Просвіта”. Розгортається активна робота зі створення бібліотек, збираються кошти на спорудження пам'ятника Шевченкові в Києві, видаються популярні книги для народу, читаються лекції, влаштовуються вечірки тощо. Спроба деяких політиків втягнути “Просвіту” в орбіту своїх політичних планів, що загрожувало б її закриттям, отримує гідну відповідь Єфремова. Так, 1907 р., після чергового тривалого ув'язнення, він публікує аргументовану статтю в “Раді” “Роковини Київської “Просвіти”. Ознайомившись із нею, читач сам безпомилково мусив зробити висновки, наскільки безглуздими є претензії соціал-демократів до організації.

Багато сил забирали у Єфремова редакторські клопоти в “Новій громаді”, але це не позначалося на творчості. Власними матеріалами він заповнює мало не третину журналу. Серія статей “Відгуки з життя та письменства”, “3 російського життя” йдуть із числа в число. І кожна — на злобу дня.

Далі буде.

ЗА ПОКЛИКОМ СЕРЦЯ

У селі Затурці, що на Волині, гостинно розчинив двері відвідувачам Затурцівський меморіальний музей В'ячеслава ЛІПИНСЬКОГО (1882–1931) — видатного історика, оригінального філософа, політолога, державного діяча України першої третини бурхливого ХХ сторіччя.

Наталя ГАТАЛЬСЬКА,
провідний науковий співробітник Затурцівського меморіального музею В'ячеслава Липинського

На стіні будинку з'явилася мармурова меморіальна дошка з барельєфом В'ячеслава Липинського і написом: “У цій садибі пройшли дитячі та юнацькі роки видатного історика, політолога, українського державного діяча В'ячеслава Липинського” (скульптор — Ірина Дашук). Ліворуч від входу — охоронна дошка: “Садиба родини Липинських. Пам'ятка історії національного значення”. Цей статус мальовничому куточку старовинного українського села, з якого бере початок річка Турія, присвоєно ще 2001 року, але

Клару, дядька Адама Рокицького, брата Станіслава — відомого вченого, агронома-селекціонера та його нащадків, видатних представників української і польської науки, письменників, громадсько-політичних і державних діячів початку ХХ століття. Тут також змальовано історико-етнографічне тло Затурець — рідного В'ячеслава Липинському села, земля якого пригорнула свого великого сина і по смерті. Одна сторінка в експозиції присвячена видатній історичній особі, яка народилася в селі Затурцях, фундаторці Києво-Могилянської академії — Галішці Гулевичівні.

Повертаючись до історії, зауважимо, що в минулі роки численні звернення до наших владців щодо актуальності музею в

вати напівзруйнований дім на околиці села — дешевше звести під музей “фінський будиночок” у центрі і там розмістити вже передані родиною Липинських з Польщі експонати. Критикували, не сприймали, ігнорували, відверто зневажали й ініціаторів повернення імені Липинського на Батьківщину. Аж доки своє вагомє слово не сказали 1992 року учасники Міжнародної конференції, присвяченої В. Липинському: “Якщо в одній з кімнат цього дому стояла домовина з тілом Великого Українця — це вже аргумент на користь збереження і реставрації споруди як меморіальної” (Ярослав Пеленський, Президент Східно-європейського дослідного інституту імені В. Липинського в США).

Потім усе-таки з'явилося рішення про створення в селі Затурцях відділу обласного краєзнавчого музею, було призначено завідувача та сторожа. Робилися спроби відновити і парк — пам'ятку садово-паркового мистецтва обласного значення, а тодішній-теперішній голова Волинської облдержадміністрації Б. П. Клімчук навіть узав участь у висаджуванні молодих дерев на горіховій алеї (людська пам'ять карбує добрі справи так само, як і несправедливі).

Місцеві краєзнавці невтомно шукали експонати, спілкувалися з родичами історика в Польщі, запрошували їх на різноманітні урочистості, пов'язані з упорядкуванням католицького цвинтаря та відновленням могили В. Липинського на ньому. У пресі та збірниках науково-практичних конференцій з'явилися численні публікації, присвячені В. Липинському та актуальним проблемам щодо ставлення громадськості й влади до його інтелектуальної спадщини й належного пошану-

вання імені видатного українського історика і державника.

І хоч як опиралася влада, крига скресла. Модним стало цитування політиками його влучних, гострих, як стріла, нещадних висловів про нас, українців, і наших недругів. (У “Слові Просвіти” друкувалася стаття В. Липинського “Другий акт”). Українські науковці почали захищати кандидатські дисертації по Липинському. Польський історик Богдан Ганцаж видав потужну книгу біографії вченого “Ми, шляхта українська...”. Побачив світ перший художній твір волинського прозаїка-романіста Івана Корсака “Діти Яфета”. Був указ Президента України В. Юшенка про відзначення 125-річчя від дня народження нашого славного земляка. Проте ювілей минув, а музейне приміщення і далі світило обдертими стінами, бо, як завжди, у бюджеті області й держави не вистачало коштів на завершення ремонтно-реставраційних робіт.

І ось маємо музей. Їдуть і їдуть до нас відвідувачі, адже у центрі села біля траси з Володимира-Волинського на Луцьк стоїть вказівник українською та англійською мовами: “Меморіальний музей В'ячеслава Липинського”. Щодня в музеї людно. Крім земляків, були вже гості з Києва, Львова, Тернополя, навіть Відня. Чекаємо з Кракова і Гданська.

Дуже добре, що музей відкрито і він почав функціонувати. Проте поспіхом виконані роботи потребують завершення: десь недолаковано, недочищено, недосушено, непідігнано вікно тощо.

Уточнень, доповнень, а подекуди і переробки вимагають окремі вузли експозиції, майже порожня меморіальна зала. Що цей невіправданий поспіх потягне за собою шлейф малих і великих проблем — знали всі. Проте на стурбоване зауваження музейників щодо нереальності термінів створення експозиції за такий короткий час, тим більше в невідремнтованому, сирому приміщенні — прозвучало категоричне: “Це політичне рішення”. А мудро було б дати можливість будівельникам завершити свої роботи, а художникам-оформлювачам — глибоко осмислити матеріал і відкрити музей напередодні 130-річчя від дня народження В. Липинського, тобто у квітні 2012 року. Та що вдієш, такі українські реалії сьогодення: музеї дедалі частіше будують не фахівці-музейники, а політики.

Хочеться вірити, що наша влада прислухається і до побажань родичів В. Липинського та краєзнавців щодо пропозиції київських науковців і скульпторів, які готові власним коштом спорудити гідний пам'ятник ученому на польському цвинтарі: на могилі — хрест, як годиться, а поруч — пам'ятник В. Липинському, який ніби “виростає” з рідної землі, а плечем підпирає арку-небо державності України. Хай би до обговорення та узгодження цього проекту долучилася волинська громадськість, художники, щоб ім'я В'ячеслава Липинського потужно зазвучало на всю державу, на весь український світ. Бо ж не може одноосібно навіть найвищий посадовець визначати, яким має бути пам'ятник і хто буде його автором.

Так само і з обласною премією імені В'ячеслава Липинського, щойно заснованою. Де можна побачити положення про неї та хто входить до складу комітету з присудження премії? Чи брала участь громадськість в обговоренні кандидата для нагородження? Адже гідних претендентів серед науковців, письменників, журналістів, організаторів щорічних міжнародних конференцій — немало. І справедливою була б відзнака не тих, що **свідомо** лиш тепер долучаються до імені В. Липинського, а справжніх подвижників на цій ниві.

Отож і гірчить від того, що зроблена велика і гарна справа, але, виявляється, за цим стоїть політичне замовлення.

Любімо ж Україну, як В. Липинський, — за покликом серця, а не на замовлення, — і поважаймо себе, незважаючи на можливі наслідки.

відкрити музей для відвідувачів вдалося лише тепер.

Поштовхом до активної дії було вольове рішення голови Волинської обласної держадміністрації Бориса Клімчука за сприяння голови облради Войтовича, та кошти, виділені Кабміном України, за що волинські музейники вдячні керівництву області й держави.

Всього за два (!) місяці було зроблено неможливе: завершено всі довгорічні будівельні роботи багатостраждального дому на території садиби Липинських та освоєно три поверхи приміщення — перший, другий і підвальный. Сучасною технікою та великою кількістю людей напередодні відкриття впорядкували прилеглу до будинку територію, поставили добротну огорожу, висадили вічнозелені дерева і куші, багаторічні квіти, засіяли газон. Увечері будинок освітлюють вуличні ліхтарі химерної форми, удень відвідувачів запрошують доріжки, викладені фігурною плиткою.

У музеї передбачено чотири зали стаціонарної експозиції, одна для змінних виставок, а велике просторе приміщення з виходом на відкрити терасу — конференц-зала.

В експозиції, крім біографії В'ячеслава Липинського, широко подаються відомості про інших представників цієї родини, зокрема батьків — Казимира і

Затурцях не давали бажаного результату. Спочатку аргументом проти збереження садиби і створення музейного закладу були закиди “українців”: нащо вам, мовляв, поляк, пан? (Достеменно, як у часи Української революції, коли Центральна Рада відмовилася від послуг цього “пана” і “поляка”). Потім інша причина: нерационально відновлю-

— *Нещодавно Ви посперечалися з Віктором Ющенком щодо того, як має йти на парламентські вибори “Наша Україна”. Колишній президент хоче самостійності, а Ви запропонували концепцію об’єднання з іншими політичними силами. Не хоче об’єднуватись і лідер “Фронту змін” Арсеній Яценюк. Наш український гонор — наша національна біда?*

— Коли українські сили були єдиними, ми перемогли. 1990-го року, коли виступали єдиним національним фронтом, ми здобули незалежну українську державу.

Потім був період роздрібненості, який призвів до поразок українського руху.

Нове об’єднання українських сил відбулося 2001 року під брендом “Наша Україна”. Тому партія мала успіх: 2002 року здобула перемогу на парламентських виборах, 2004-го — на президентських. У тій суперечці я казав Ющенку, що політичний досвід підтверджує: успіх є тоді, коли є об’єднання.

Сьогодні не маю ілюзій стосовно того, що українські сили об’єднуються. Але існування на одному політичному полі такої кількості національно-патріотичних партій — абсурдне. Це засвідчили минулі місцеві вибори. Наша роздрібненість дала шлях у владу антиукраїнським силам. Напередодні виборів до Верховної Ради України вони знову роблять усе можливе для розпорошення опозиції.

— *Тобто закон “Про вибори народних депутатів України” — це теж технологія на роз’єднання?*

— Усе це ми вже пройшли на місцевих виборах, на яких була відпрацьована пропонована сьогодні виборча система. Ключовим нововведенням законопроекту є повернення до змішаної виборчої системи, яка вбирає в себе всі недоліки виборчих законодавств, які досі діли в Україні.

Ще одне нововведення — заборона виборчих блоків. Це змусить самостійно йти на вибори десятки опозиційних партій. Вони захочуть поставити на кожен округ свого кандидата, бо інакше список не пройде, і не пройде керівництво партії. Отож по кожному округу балотуватиметься десяток кандидатів від опозиції, традиційно займаючись взаємопоїданням, і один кандидат від влади. Команда Януковича навпаки — концентрує свій ресурс, тому Партія регіонів і об’єднується із “Сильною Україною”.

Доки політики від національно-демократичних сил одержимі своїми “гетьманськими амбіціями”, влада вводить такі правила гри, що ця давня хвороба українського табору набуває загрозливіших рис і може призвести до повної поразки. Хто проти об’єднання, той працює за сценарієм влади регіоналів.

— *Вас можна назвати активним блогером. Ви блискучино реагуєте на температуру в суспільстві — викладаєте новини на блозі “Української правди” і в соціальній мережі. Наскільки Інтернет допомагає в опозиційній діяльності?*

— Віртуальна реальність стала реальнішою, аніж об’єктивна. Сьогодні, коли опозиції обмежили право доносити свої думки, роль блогів дуже важлива.

Блоги потужніший Інтернет-видань призначені для широкої аудиторії. Вони дають можливість опозиційним політикам вільно обговорювати загальносуспільні теми, висловлювати свій погляд на проблеми в державі, інтерпретувати нові законодавчі ініціативи тощо.

Соціальні мережі — це не цілком сфера політики. Через них можна сформувати і зміцнити середовище однодумців, можна інформувати про важливі суспільні речі, але швидше це сфера міжособистісного спілкування і майданчик для світоглядних дискусій.

Останнім часом сайти новин беруть повідомлення українських політиків із Фейсбуку. Тому треба бути обережним, бо напишеш кілька емоційних речень і вони потраплять у ЗМІ.

— *Нещодавно прем’єр-міністр Микола Азаров провів зустріч із блогерами. Це відкритий діалог влади із громадськістю чи імітація демократичності? Чи дієві такі зустрічі?*

— Звісно, це імітація. У соціальних мережах усе було набагато ширіше, аж поки

українські політики не відчули, що заводити блоги — це модно. Вони почали масово з’являтися в Фейсбуці, ВКонтакті тощо. Але завжди помітно, коли замість депутата повідомлення “клепає” його помічник. Таке лукавство дискредитує соціальні мережі, та й самого “автора”.

— *Як далеко може зайти владне переслідування політичних опонентів? Нині увесь світ спостерігає за судилищем над Юлією Тимошенко.*

— Фобії Януковича важко передбачити. Це стосується не лише Тимошенко. З перших місяців його перебування на посаді за ґратами опиняється дедалі більше представників громадських організацій, опозиційних політичних лідерів. Це загрозлива тенденція.

АНДРІЙ ПАРУБІЙ: «НАМ ПОТРІБЕН НОВИЙ СВЯТОСЛАВ»

Гість нашої редакції — народний депутат України від Блоку “Наша Україна—Народна Самооборона”, заступник голови Політичної ради партії “Наша Україна” Андрій ПАРУБІЙ. Закінчив історичний факультет Львівського державного університету ім. Івана Франка та аспірантуру на кафедрі політології та соціології Національного університету “Львівська Політехніка”. Нагороджений Орденом “За заслуги” III ступеня та почесною грамотою Президента України. Андрій Парубій — активний учасник акцій протесту, а це він наполегливо захищає права і свободи громадянських активістів, які потрапляють у лещата репресивної машини нинішньої влади.

Сьогодні Андрій Володимирович говорить про те, які бур’яни влада розсіяла у законодавчій і судовій сферах суспільства, зокрема про новий закон “Про вибори народних депутатів України”, а також про те, як влада грає на слабкостях української ментальності і яким способом Президент Янукович хоче запровадити в нашої державі керовану демократію російського зразка.

Найдивніше те, що Янукович публічно демонструє прагнення йти в Європу, а у внутрішній політиці просто копіює російські зразки, наслідую перші роки правління Путіна. Тоді у Росії теж ввели драконівське виборче законодавство, обмежили свободу проведення мітингів, свободу слова і, як результат, отримали керовану демократію.

Сьогодні політичні переслідування — головна проблема для укладання угоди і про політичну асоціацію, і про зону вільної торгівлі з Європейським Союзом. Своєю політикою Янукович може знищити десятилітню працю української дипломатії щодо проведення європейського курсу держави. Можна сказати одне: якщо він не зробить крок назад, європейська перспектива для України буде перекрита. І це відкине її в обійми Кремля.

Вибір України буде видно найближчими тижнями. Чи внесе Верховна Рада до другого читання поправки до законопроекту про декриміналізацію економічних злочинів, прийняття яких зніме політичні переслідування Юлії Тимошенко і Юрія Луценка. Як відомо з приватної інформації, Янукович пообіцяв європейським лідерам відпустити Тимошенко. Якщо ж він піде шляхом посилення репресій — то цим надовго зведе стіну між Україною і Європою.

— *20 вересня Верховна Рада прийняла постанову, згідно з якою Україна не переходить на “зимовий” час. На території України буде встановлено час другого часового поясу з додаванням однієї години. Це викликало негативні відгуки в суспільстві...*

— Коли Янукович підганяє українське законодавство під російське, це погано, але коли під північного сусіда почали підлаштовувати природні явища — це вишло за межі здорового глузду.

Майже вся територія України перебуває у другому часовому поясі. А Верховна Рада України одним безглуздом рішенням перевела нас в інший часовий пояс, додаючи зайву годину. Це рішення особливо позначиться на мешканцях західних областей України, де в зимовий період при збереженні встановленого порядку світлий час доби наставатиме лише після 9-ї ранку.

Україні треба перейти на зимовий час і вже не переводити годинники на літній. Є час зимовий і астрономічний, а літнього як явища не існує. Влада ж відмінила аст-

— Коли суспільство не має можливості діалогу з владою, воно починає говорити майданами. Коли влада зводитиме перед українцями такі паркани, як навколо Верховної Ради, тоді заговорить Майдан. Це буде масове повстання, але воно може стати неконтрольованим і важко навіть спрогнозувати його наслідки.

— *Ліна Костенко писала, що найгірше в нашому народі те, що він до всього звикає. І до щоденних негараздів також?*

— Суспільство живе певними законами і має певну циклічність. Були протести 1990-го, 2000, 2004. Після перемоги Януковича патріотична частина суспільства страшенно втомилась і розчарувалась у політиці помаранчевої влади. Багато чого Януковичу минається безкарно, бо накладається на тотальне розчарування суспільства. Має пройти певний час, поки суспільство і опозиційний політикум осмислять нові політичні реалії.

Південні народи більш швидкі на протестні дії, але вони швидші й на розхолодження. Українці довше піднімаються, для них такий крок має бути більш усвідомленим, аніж спонтанним, але піднявшись, вони свого добиваються. Тому всеукраїнський опір — питання часу.

— *У статті “Політика і міф” говорите про те, що нині в Україні мало позитивних міфів, у нашій державі поширені такі, які сприяють її послабленню. Зокрема, про бідну і нещасну Україну. Українці зможуть відновити віру у власну державу?*

— Від часу написання тієї статті в українців суттєво утвердилося відчуття самоідентифікації і самоусвідомлення. У цьому велику націєтворчу функцію виконав Майдан, де запровадив один із найактуальніших українських міфів, архетип боротьби Добра зі Злом.

Тому кожен день існування української держави допомагає українському суспільству знаходити точки дотику. Інша річ, що це відбувається не завдяки, а всупереч. На телебаченні замість утвердження позитивних речей звичною практикою стала жовта традиція скандалів і негативів. Влада постійно дає антиприклад суспільству.

Те, що чинить режим, знищує моменти єдності, які в українському суспільстві зростають і виростають поза владою. Але переконаний, що загалом процес українського націєтворення, визрівання нових об’єднаних ідей іде в позитивному напрямку. Недарма дослідження Центру Разумкова показує, що за останнє десятиріччя кількість людей, які пишуться тим, що вони українці, суттєво збільшилася.

— *Студентка Національного університету “Києво-Могилянська академія” Дарина Степаненко під час Саміту міністрів освіти СНД у клубі Кабміну вдарила квітами міністра. Як прокоментуєте?*

— Вчинок Дарини був адекватним, і в цьому її підтримали не лише студенти, а й мільйони українців. Вона публічно висловила протест проти політики Табачника, жестом сказала те, що міністр не хотів почути, ігноруючи вимоги студентських акцій протесту.

Дивно, що на “Шустер LIVE” лідери Партії регіонів говорили, що ляпас букетом — це екстремізм. Ці нелюди в сесійному залі Верховної Ради били по головах старших людей!

— *Андрію Володимировичу, які лідери потрібні Україні?*

— У суспільства є сформоване уявлення про те, яким має бути ідеальний лідер. І коли хтось потрапляє у це архетипне уявлення, усе навколо нього починає концентруватися.

Кожен історичний етап вимагає свого типу лідера: є періоди, коли держава потребує дієвої, активної, навіть експансивної політики, а є період, коли потребує закріплення і засвоєння.

Україні зараз потрібен активний лідер, бо треба крок за кроком відстоювати рубежі, а це вимагає великої енергетики і мобільності. Україні потрібен лідер з характером князя Святослава, який міг би в непростий час утверджувати і утримувати в єдності й безпеці простір нашої держави.

Спілкувалася Наталія АНТОНЮК

Наталія АНТОНЮК

СУМНА СТАТИСТИКА

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щороку у світі 2,5 млн людей помирає від хвороб, пов'язаних зі вживанням алкоголю. У цій сумній статистиці Україна перша в світі за рівнем дитячого алкоголізму та п'ята за кількістю алкоголю на душу населення. За даними ВООЗ, українці випиває за рік 15,6 літра алкогольних напоїв. Більше п'ють лише в Росії, Угорщині, Чехії та Молдові. І якщо в Чехії вживають зазвичай пиво, в Угорщині та Молдові вино, то в українців і росіян переважає горілка.

Нині 100 тисяч українців перебувають на обліку в наркологів із діагнозом “алкогольна залежність”. Наприклад, у Києві офіційно зареєстровано понад 19 тисяч осіб з алкогольною залежністю.

Проблема алкоголізму на пострадянських теренах набула таких масштабів, що наші північні сусіди готують законопроекти для примусового лікування алкоголіків. За даними ВООЗ, на території Російської Федерації кожна п'ята смерть викликана зловживанням алкогольними напоями. Нещодавно глава МВС РФ на засіданні урядової комісії з профілактики правопорушень заявив: “За своїми масштабами алкоголізм і наркоманія для нашої країни можуть стати національною катастрофою. Це стосується насамперед молоді. Тому необхідно розглянути можливість направлення на примусове лікування алко- та наркозалежних. Ми обговоримо питання про внесення відповідних ініціатив на розгляд уряду РФ, зокрема законодавчого характеру”.

Варто задуматися над сумним досвідом сусідів, адже в Україні ситуація з рівнем поширення алкоголізму не набагато краща.

АЛКОГОЛІЗМ МОЛОДИХ ПОЧИНАЄТЬСЯ З ПЛЯШКИ ПИВА

Один знайомий, який втрапив у алкогольній тенета, сказав: “А що ще робити вчорами, як не пити?” Алкоголь — незмінний атрибут молоді, без якого важко уявити дозвілля.

Незважаючи на заборону розпивати алкогольні напої у громадських місцях, п'яниць менше не стало. Погляньмо, скільки в столиці з'явилося нових пивних закладів: “Півні барони”, “Пиваріуми”, “Моря пива”, “Золоті Бочки”, “Сундуки”. Продуктові магазини витісняють пивнички, у парках, ніби гриби після дощу, ростуть пивні намети. “Золоті”, “срібні”, “платинові”, “оксамитові” річки пива “течуть” вулицями міста. І цінові категорії різні — від дорогих павів до дешевих генделіків. Порівняно з цінами на продукти алкоголь не такий уже й дорогий: у супермаркеті вино коштує лише 22 гривні, а пиво — 6! Сумні реалії нашої держави: дешевше купити пиво, аніж якісного морозива.

Нація співаєється. “Слово Просвіти” провело у соціальній мережі опитування щодо вживання алкогольних напоїв серед молоді. Відповіді шокують: “Пиво і рибка — найкращий відпочинок”. А ще ми потрапили на цікавий форум, де молоді українці обговорювали родинні негаразди. Виявилось, що однією з найболючіших проблем у сім'ях є алкоголізм:

“У нас у середньому банка-дві в день. Іноді тиждень не вживаємо, а буває, підемо разом у парк, то по п'ять можемо випити. Раніше лаялася, а зараз така сама стала”.

“Алкоголізм — страшна хвороба. Ніхто не зрозуміє, поки з нею не зітхнешся. Моя мама з татом 10 років мучилася. Такого надивилася! Жаж! Ніяке лікування не допомагало, поки біля ліфта не впав і не розбив голову. Зробили операцію, сказали: вип'єш — помреш. Кинув. Мій чоловік також шанувальник пива. Дійшло до щоденної випивки. Треба щось робити. Дівчата, рятуйте своїх чоловіків поки не пізно! Пляшка пива в день — уже початок!”

“Я попросила закодуватися, а він обрав пиво, а не сім'ю. І ще казав, що нічого в цьому страшного не бачить: дві банки пива піс-

ВИП'ЄМО, КУМЕ, ЩЕ Й У ВІВТОРОК

Українська нація на межі алкогольної катастрофи

Пригадаймо слова із народної пісні: “Ой куме, куме, добра горілка, // Випиймо, куме, ще з понеділка. // Складемо, куме, грошей по сорок, // Вип'ємо, куме, ще й у вівторок. // Продаймо, куме, оже-реду, // Випиймо, куме, ще і в середу...” Змінюються часи, але не змінюються звичаї. Мед-горілка як була в Україні популярною, так і залишається. Тільки солодкого в тому немає нічого, бо алкоголізм в Україні досяг катастрофічних масштабів. З отого “мед-горілки” починається виродження нації. Ще хочеться співати?

ля роботи випиває для розслаблення, головне — працює. А я бачу в цьому погане, бо все життя з матір'ю-алкоголичкою мучуся”.

“У мене чоловік п'є пиво щодня не менше літра. У нього дуже напружена робота — весь час за кермом. Тому п'є, щоб до ранку вивітрилося. Я й лаялася, і умовляла, навіть статті в Інтернеті про пивний алкоголізм знаходила, на його “пивний життєвий” показувала. Нічого не допомагає. Я здалася... Моїх нервів на це не вистачає. Отож просто намагаюся не звертати уваги. Так він напругу від роботи знімає і змінювати нічого не хоче”.

“Я поки що терплю заради сина. Хоча самій уже нудно. Мій випиває часом. І до лікаря звертався. Але свої мізки не вставиш... Коли не п'є — добре. Хоча вже відчуваю, коли буде наступний раз і ГАРНОГО в нашому житті дедалі менше. Бо знаєш, що людина не зміниться, і я змінити поки що нічого кардинально не готова”.

У тій же соціальній мережі серед представниць прекрасної статі з'явилася мода: виставляти фотографії з п'яних оргій, а у статусах писати: “Вчора я напилася”. Нехай увесь світ бачить, як деградує українське суспільство.

ДУБОВІ ЗАКОНОМІРНОСТІ АЛКОГОЛІЗМУ

Сьогодні дуже важливо проводити просвітницьку роботу щодо небезпеки алкоголізму для повноцінного розвитку суспільства. Бо майбутнє держави — за тверезими й сильними особистостями. Сьогодні про психологічні аспекти алкоголізму і його закономірності розповідає лікар-психіатр, асистент кафедри психіатрії НМАПО ім. П. Л. Шупика Станіслав КОСТЮЧЕНКО. За його словами, протягом останнього року мали серйозні проблеми з алкоголем 6,5 % населення України. Якщо ж узяти до уваги, скільки родин постраждало, та можна зробити висновок: сьогоденний алкоголізм — ракова пухлина українського суспільства, яку треба вчасно діагностувати і терміново лікувати.

Кожен алкоголік вважає, що має унікальну причину власного алкоголізму.

Він виправдовує безсилля перед окоритим життям життєвими негараздами. “У моєму житті таке сталося, що я не можу не пити”, — говорять і німець, і українець. Усі алкоголіки кажуть про одні й ті самі проблеми, вважаючи, що лише чарка горілки — порятунком від лиха долі. Алкоголіки скрізь однакові, бо їхня поведінка передбачувана. Є певні місцеві відмінності, однак алкоголік і в Німеччині, і в Україні ховатиме пляшку від дружини, щоб похмелитися зранку.

Алкоголіками стають успішні люди, які мають родину й роботу.

Донедавна вважали, що сімейні чоловіки, які мають роботу, не піддаються впливу алкоголю. На Заході панував стійкий стереотип: алкоголік — людина, яка

Фото Ксенії Гладшевої

втратила все. Наприкінці 2009 року в США провели дослідження, що стало “бомбою” у науковому й медичному світі. Виявилось, що факторами ризику алкоголізму в чоловіка є середній вік, наявність роботи, дружини і дітей.

Жінки, які виростили у родинах алкоголіків, здебільшого знаходять собі чоловіків-алкоголіків.

Дівчина бачить, як мучиться її мати з батьком-алкоголіком, і мріє нарешті вивратися з цього середовища. Але часто вона порівнює свої стосунки з протилежною статтю зі стосунками у своїй родині і підсвідомо знаходить алкоголіка. Так само хлопчики, що зростають у родині, де батько заглядає в чарку, зарікаються ніколи у житті не споживати оковитої, але з часом починають пити.

Коли хтось не вживає алкоголю, його часто вважають або хворим, або дивним.

У західній культурі не прийнято напиватися: якщо людина на корпоративі хильне зайвого, то всі її помітять і вважатимуть алкоголіком. В Україні навпаки — швидше помітять того, хто не п'є. “Ти що, мене не поважаєш?” — одвічне питання. Тому в нашому суспільстві людина рано чи пізно приречена зустрітися з алкоголем. В Україні 40 відсотків дітей до 15 років вживали спиртні напої.

Про алкоголізм в українському суспільстві не прийнято говорити відверто.

Цим ми відрізняємося, наприклад, від американців, які не соромляться говорити про алкоголізм. У нас уникають розмов на цю тему.

Алкоголізм як наслідок нестабільності в державі.

Алкоголіки знімають відповідальність за своє пиття. Вони говорять, що п'ють через фінансову нестабільність, їм не подобається уряд тощо. За цей час змінилося багато урядів, але українці так само заглядають у чарку. Чоловіка звільнили з роботи

через оковиту — він говорить про “несправедливе начальство” і т. ін. Сама природа алкоголізму полягає в тому, що людина не бачить наслідків свого пиття і шукає винних у власних проблемах.

У більшості випадків українці знаходять нерациональні та неефективні методи боротьби з алкоголізмом.

Родина, де є алкоголік, намагається протистояти і боротися з проблемою. Інколи жінка починає пити разом із чоловіком, але частіше уникає цієї проблеми.

Алкоголіка треба залишити наодинці з наслідками цієї згубної пристрасті. Якщо він напився і наступного дня не може йти на роботу, то українська жінка традиційно “прикриває” його перед керівництвом. Вона нікому не говорить правду і поглиблює проблему — мовляв, хоч випиває, але щось у дім приносить, а коли керівник вижене з роботи, що робитимемо? Проблема завдяки цьому глибоко приховується і чоловік не бачить наслідків своєї залежності. З алкоголіками треба поводитися жорсткіше.

Погроз, які лунають на адресу алкоголіка, ніколи не виконують.

Жінка сто разів говорить чоловікові: “Якщо питимеш, я заберу дітей і піду від тебе”, але не йде. Можна навести багато подібних ультиматумів, які ніколи не виконуються. Треба або дотримуватися свого слова, або не говорити того, чого не виконаєш. Але й це не буде магічним вирішенням проблеми алкоголізму. Мудрих універсальних порад, як змусити алкоголіка кинути пити, немає, вихід треба шукати для конкретної ситуації у конкретній родині.

Людина, яка хоче покинути пити, — алкоголік.

Є стереотип: “Я ще не алкоголік, бо хочу облишити цю згубну звичку”. Насправді це підтвердження того, що є серйозні проблеми з алкоголем. Коли хтось має намір кинути пити — це симптом залежності.

Ще одним із проявів алкоголізму є те, що людина не вистачає оковитої. Наприклад, у компанії домовилися про одну пляшку горілки, а потім бігають докуповувати ще кілька. Алкоголіку завжди хочеться більше запланованого.

У алкоголіка ніколи не відновиться здатність до нормального споживання міцних напоїв.

Час не лікує цієї хвороби. Алкоголік або питиме, як пив, або не питиме взагалі. Від алкоголізму людина одужує довго. У алкоголіка з 15-літнім досвідом організм почне відновлюватися лише за 2 роки.

Жінка, залежна від алкоголю, довго приховує свою проблему за ширмою сімейного благополуччя.

На алкоголізм чоловіки хворіють удесятеро частіше, ніж жінки. Але це не означає, що жіночий алкоголізм — не така страшна проблема. Чоловік своєї залежності не приховує, а іноді навіть демонструє. Жінка довго приховує свою проблему за сімейним благополуччям: у хаті прибрано, діти нагодовані, а сама тишком-нишком випиває.

Боротися з алкоголізмом лише ліками — неефективно.

Рекламні оголошення пропонують кодувати алкоголіків, проводити детоксикацію, але немає жодного, де б говорили про когнітивно-поведінкову терапію, мотиваційне посилення — це те, з чого починається раціональне лікування алкоголізму. Сьогодні ефективним методом лікування від алкогольної залежності є клуб анонімних алкоголіків, де власний досвід і моральна підтримка роблять дива. Ефективність клубу “АА” доведена науково. У багатьох містах України є такі групи підтримки, до речі, безкоштовні.

Алкоголізм — проблема психологічна. Навіть коли людина має проблеми зі здоров'ям, вона не зупиниться. Смерть не лякає. Тому лише ліки неефективні — людині потрібна підтримка, і завдання держави — надати її.

ПРО КІНО, І НЕ ТІЛЬКИ...

Валентина СИДОРУК,
голова Іллічівської “Просвіти”,
лауреат Міжнародної премії
ім. Валентина Михайлюка

Майбутнє України вирішуватиметься в сфері культури.

Іван Дзюба

Почула з вуст Президента про наміри влади реформувати культуру. Спостерігаючи “реформи” в галузі освіти, медицини, економіки, сільського господарства, перехрестилася й сказала словами своєї бабуні (Царство їй Небесне): “Господи, спаси, сохрани й одведи!” Та що я кажу: пані Герман добре знає, як цю культуру “окультури-ти” — знищити творчі спілки, бо вони діяли в радянські часи, а натомість створити нові (мабуть, осередки біло-блакитної партії).

Не треба забувати, що над питанням вихолощення українського в нашій культурі працює ціла армія. То вони підняли на сміх людям Сердючку, то пустили “гуляти” слово “шароварщина” з негативним відтінком, то вводять Геллоуен у книгу “Свята моєї Батьківщини”, то нахабно фальсифікують результати народного голосування в телепроєкті “Великі українці”, то врешті-решт зневажливо відкидають сувеніри на Євро—2012 — Спритника й Гарнюню.

Кого цікавить, що наше співуче село сьогодні мовчить? Роботи немає, клуб зачинено, у бібліотеках — запилена “Історія ВКП(б)”. А самогон — поруч...

Не потребує доказів той факт, що суспільне життя віддзеркалюється саме в масовій інформації. Людина сприймає процеси і події, які відбуваються в державі та суспільстві, крізь призму ЗМІ й відчуває могутній вплив преси, телебачення, радіо, книговидавничої діяльності. Не випадково ЗМІ вважають четвертою владою після законодавчої, виконавчої, судової. Саме вони формують громадську думку, створюють політико-правове тло і уявлення про доступне й заборонене, моральне й аморальне.

Що ж читають, слухають і дивляться наші громадяни? Як ЗМІ формують громадянську позицію українців?

Маємо 0,5 % українськомовних газет, одну книжку на кожного українця. Важко знайти книгу для підлітка. На телебаченні немає передач про мову, поради батькам у вихованні дітей, розмови письменників, пропаганда української пісні. Що ж залишилося? Телебачення перетворилося на суцільне ток-шоу. Набили оскому цинічні політики, гламурне світське життя, хизування розкошами перед мільйонами обкрадених “борцями” з корупцією громадян України, розпуста, непомірні апетити “зірок”, далеких від моральних чеснот.

Один такий “зірковий” і нахабний, сам такий-сякий співак, якимось чином потрапив у журі шоу з добору співаків.

У Дніпропетровську проходить кастинг. Виконавець тільки вивів: “Рідна мати моя”, як наш “зірковий” раптом аж захлинувся від зневажливого сміху. Аякже, треба ж російською чи англійською співати!

Де серед цих “героїв” взірці для наслідування? Де ті моральні засади, якими жив наш народ століттями? Поняття гідності, честі, благородства, порядності повинні пояснювати дітям не тільки батьки і вчителі. Є сьогодні люди, які своїм чесним життям і духовністю зберігають основи моральності. Та про них не говорять на українському телебаченні. Натомість вбивають нам у мізки, який ми нікчемний народ, бо ж усюди вбивства, пограбування, ґвалтування — аж зашкалює. Давно відома народна мудрість: “Скажи на людину десять разів “свиня” — вона й сама повірить у це”.

Та найбільше мене хвилює драма українського кінематографа. Кіно — важлива частина культури, яка виховує патріотів, дає наснагу всім: від малят до людей похилого віку. У 1990-х роках ще пам’ятаю якісь потуги щодо збереження кінематографа: цю тему обговорювали українські режисери, актори, питання слухали на засіданні Верховної Ради. Та вже кілька років і не говорять на цю тему. 9 вересня —

День українського кіно. Цього року чекала, як відгукнуться ЗМІ. Тихо. Навіть у новинах не згадали! Тільки в “Україні молодій” за 8 вересня оглядач відділу культури Л. Олтаржевська радіє, що багато сміялася на прем’єрі фільму “Вагітний”. Сумно, панове...

А тим часом наше сьогодні кепить, вирує кінофестивалями, показами, тижнями італійського, французького, німецького кіно. Російське вже прописалося у нас. І яка цьому ціна, коли українських фільмів нема? Дивлюсь і думаю: а якби ті гроші, завзяття й енергію — та на розвиток українського кінопрокату! Ми ж не бачили навіть фільмів, створених на високому рівні: “Украдене щастя”, “Подорожні”, “Щастя моє”, “Рідня”, “Відкрита ніч”, “Собачий вальс”, “Молитва за гетьмана Мазепу” (за те скільки бруду вилили на Ю. Ілленка!). Та й “Мамай” показували в Одесі єдиний раз! На презентації були присутні знімальна група, Кіра Муратова. Директор к/т “Одеса” так бідкався й вибачався перед публікою (зала була переповнена!), що після італійських і французьких фільмів раптом показують український!

От до чого ми дожилися в Україні!

У нашому кінематографі з’явилася плеяда молодих талановитих режисерів: Ігор Стрембицький, Сергій Лозниця, Тарас Томенко, Мирослав Слабошпицький, Марина Врода, Тарас Ткаченко, які намагаються створити фактично без підтримки держави і навіть умудряються одержувати нагороди в Каннах та на Берліналі! Чим не герої нашої епохи?

Насамкінець для роздумів процитую доктора фізико-математичних наук, професора, завідувача кафедри вищої математики Одеської державної академії холоду Валерія Швеця: “Найважливіший за ефективністю важіль, який мають Сполучені Штати Америки для впливу на світову громадськість, — це Голлівуд. І лише на другому місці — декілька потужних інформаційних агентств, які фактично керують світовими інформаційними потоками. Якщо власного потужного інформаційного поля нема, то держава в небезпеці. Наша держава, на моє глибоке переконання, у великій небезпеці”.

БЕЗ ПРОГРАМИ, ПРИ РЕКЛАМІ І В ДИМУ

Петро АНТОНЕНКО

Виповнилося 5 років із дня набуття в Україні чинності Рамкової Конвенції Всесвітньої організації охорони здоров’я, що стосується боротьби з тютюнопалінням. Про підсумки п’ятиріччя поінформували журналістів на прес-конференції в УНІАН керівник бюро ВООЗ в Україні Ігор Поканевич та відомий медик, науковець, экс-міністр охорони здоров’я, академік Микола Поліщук. Він — автор першого антитютюнового закону, ухваленого парламентом 2005 р., нині очолює Коаліцію “За вільну від тютюнового диму Україну”. Оприлюднені підсумки доволі оптимістичні на тлі тієї невеселої картини, яка була.

Нині модно складати рейтинги держав. І прикро бачити, коли Україна в рейтингах позитивних явищ, таких, як розвиток економіки, соціальної сфери тощо посідає 150-те чи й ще нижче місце. Натомість у рейтингах негативів, гострих соціальних проблем ми серед перших. Так-от, ще 2005 року Україна була на малопочесному 4 місці у світі за поширенням тютюнопаління. Це офіційні дані ВООЗ, суголосні з нашою державною статистикою. Тоді палили 62 % чоловіків і 17 % жінок. За всіма канонами медичної статистики ми входили до лідерів глобальної тютюнової епідемії, а саме таким жорстким визначенням назвала це явище ВООЗ.

Тож трохи порадіймо свіжим даним, наведеним у Третньому звіті ВООЗ щодо глобальної епідемії тютюнопаління: Україна перемістилася з 4 на 29 місце. Знизилася й статистика паління: у чоловіків вона становить 45 %, у жінок 9%. Так що результат підключення України до Рамкової конвенції очевидний. Тож коротко про цей документ.

Рамкова конвенція ВООЗ, перший документ глобального масштабу в царині охорони здоров’я, була ухвалена в Женеві 21 травня 2003 року. Українська держава ратифікувала конвенцію 15 березня 2006 року і 5 вересня того ж року вона набула у нас чинності. Сьогодні конвенцію ратифікували вже 174 країни світу, серед яких найбільші за населенням держави Китай та Індія, а також Німеччина, Великобританія, Франція.

Ось основні заходи на виконання конвенції, які успішно здійснили в Україні і які сприяли зменшенню тютюнопаління. Це підвищення податків на тютюнові вироби, заборона їхньої реклами на зовнішніх носіях, поступове звільнення громадських місць від тютюнового диму, запровадження застережливих написів на упаковках тютюнових виробів. Це справді реальні кроки і вони досить ефективні.

Та не варто самозаспокоюватися, ситуація не найкраща. Перехід з 4 на 29 місце, звичайно ж, є поступом, але пригадаймо, що на планеті понад 200 держав, і ми поки що, на жаль, у першій тридцятці. Адаже чимало положень конвенції в державі досі не виконано. Стаття 13 документа вимагає від держав-підписантів, щоб протягом п’яти років дії у них Конвенції було повністю заборонено рекламу тютюнових виробів, а також стимулювання їхнього продажу і т. зв. спонсорство від випуску цієї продукції. Час виконати цю вимогу. І нарешті наш парламент ухвалив законопроект 5164 про заборону реклами тютюнових виробів. Щоправда, закон набере чинності лише через півроку.

Конвенція у статті 5 зобов’язує держав-підписантів запровадити національні програми боротьби з палінням. Адаже тут мають бути поєднані зусилля правників, медиків, економістів, церкви, урядового та громадського сектора. Така програма була ухвалена постановою попереднього Кабінету Міністрів від 3 вересня 2009 року та була розрахована до 2012 року. Але чомусь постановою Кабміну від 22 червня цього року програму було скасовано. Невже тільки тому, що її ухвалював попередній уряд? Але чи варто політизувати, коли йдеться про серйозну суспільну проблему? Тож зараз представники громадськості звернулися до уряду і просять відновити дію згаданої програми.

ДІТИ ВОДИ В СОКОЛИНИХ ГОРАХ

Максим ОНИЩЕНКО,
студент Ніжинського держуніверситету ім. Миколи Гоголя

Священик отець Валентин Гордійчук у мальовничій місцевості на Рівненщині зібрав молодих православних християн. Відпочити у таборі-рафтингу зголосилися шанувальники водного туризму, які вже здолали багато водних рубежів, і початківці, що вирішили спробувати свої сили. Серед таких був і автор цих рядків.

Страшнувато вперше вмошуватися в катамарані й байдарці, але спільна молитва і Божа поміч, дружня підтримка і порада інструкторів швидко навчили нас веслувати зладжено, разом облаштовувати побут у таборі. Аби в природних умовах усім було комфортно, кожен із двадцяти таборян виконував свій послух: заготовляв дрова, носив воду, підтримував вогнище, чергував на кухні. Ми приїхали з різних міст України: Петро Ушкалов із Києва, Діна Майорова з Сум, я з Ніжина, але нас здружила віра в Бога, бажання допомогти один одному.

Найцікавіше було біля вечірньої ватри, під час духовних розмов отця Володимира Тимкіна, якого я запам’ятав на з’їзді української православної молоді в Києві. А ще передавали по колу запалену свічку і щиро говорили про труд-

нощі на шляху до Бога, радилися, як долати спокуси, вчилися дякувати Богу і ближньому.

Добрі стосунки, краса природи переконували в гармонійності створеного Богом світу. Його спотворює наша нерозумна поведінка, намагання вивищитися над іншими людьми.

Оцей тихий рай — благодать Божу — намагаюся не розгубити в собі, аби впевненіше почуватися у щоденних турботах.

Православні таборяни на березі Збруча

КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ

Активісти нікопольської “Просвіти” Мстислав Зятківський, Микола Карнаух та Мирослав Жуковський біля пам’ятника Івану Сірку

Сергій ДОВГАЛЬ,
голова Дніпропетровського
обласного об’єднання ВУТ
“Просвіта” імені Т. Шевченка
Фото автора

Для просвітян Нікопольщини гордістю і славою є могила останнього кошового отамана Запорозької Січі Івана Сірка з погруддям поблизу села Капулівки. Саме тут у вересні 1989 року активісти тоді ще Товариства української мови провели першу посвяту дитячих козацьких загонів. А наступного року ТУМівці на урочистих зборах прийняли звернення до Верховної Ради та Кабінету Міністрів УРСР про створення історико-культурної заповідної території навколо могили кошового отамана.

3—5 серпня 1990 року тут вирувало небачене за масовістю всеукраїнське свято — вшанування 500-річчя українського козацтва та 310-ї річниці з дня смерті Івана Сірка. А наступного, 1991-го, біля могили кошового

отамана присягнули на вірність учасники щойно створеної міжобласної громадської організації “Військо Запорозьке Низове”.

Відтоді час від часу тут відбувалися помітні події, як-от ідентифікація черепа Івана Сірка та допоховання його у могилу, упорядкування довколишньої території, створення охоронної зони і, нарешті, урочисте відкриття біля могили кошового отамана каплички та сторожової вежі.

А минулого тижня у Нікополі гучно презентували ідею, яку можна назвати майже фантастичною. Хоч озвучили її ще під час святкування 500-річчя українського козацтва — відбудувати діючу Чортомлицьку Січ. Отож до цього йшли 21 рік.

І хоч до втілення в життя ідеї потрібно пройти доволі непростий і тернистий шлях, слово, як кажуть, не горобець — минулого тижня майбутню Чортомлицьку Січ, одну з п’яти, які колись були у цих місцях, урочисто презентували, щоправда, тільки у макеті.

Наукове підґрунтя для такого сміливого проекту створив один із першопроходців просвітянського руху на Нікопольщині Мирослав Жуковський, заступник директора місцевого краєзнавчого музею. Він повідомив, що відроджена Січ буде мак-

симально наближена до реальної, заснованої у далекому 1652 році, — до її складу ввійдуть і курені кошового отамана та писаря, і “грецький дім”, і сторожова вежа, і торговельно-ремісничне передмістя... Отож ідеться про нові робочі місця, з огляду на це в місцевому коледжі вже розробили спецкурс “Козацька економіка”.

Процес відродження Чортомлицької Січі відбуватиметься під егідою Благодійного фонду “Славетна Січ”, де президент — народний депутат України Леонід Кожара, серед засновників нардеп Павло Жебрівський, Герой України Дмитро Павличко, генеральний директор Виробничо-наукового центру “Трубогосталь” Олександр Фельдман. Додає впевненості й те, що у презентації макета об’єкта взяли участь і представники нікопольської міської та районної влади, які навіть поділилися тим, як вирішуватимуть питання з питань — відведення необхідних хоча б 20 гектарів землі, нині приватної, згідно з державними актами.

СУСПІЛЬСТВО І МОВА: СОЦІОКУЛЬТУРНІ ВИМІРИ

Олег ТКАЧЕНКО,
голова Запорізького облоб’єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Саме під такою назвою 14—15 жовтня 2011 року в Запоріжжі відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція, організаторами якої стали Класичний приватний університет, Запорізьке обласне об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, Запорізький Січовий соціально-педагогічний комплекс “Січове Духовне Братство” та Приватний науково-освітній центр “Січова академія”.

Учасники конференції — вчені, викладачі, студенти вітчизняних ВНЗ, представники Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка, громадських організацій та партій із Києва, Черкаса, Івано-Франківська, Запоріжжя та Запорізької області.

Перший день роботи конференції пройшов у неформальній невимушеній атмосфері — на острові Хортиця, де учасники конференції взяли участь у святкуванні Покрови та Дня українського козацтва. Щире спілкування, свіже повітря, атмосфера свята й величезна позитивна

енергетика Хортиці додала настроя та позитиву.

Другого дня, у ході пленарного засідання та роботи в секціях, обговорювався широкий спектр питань, пов’язаних із використанням, збереженням і розвитком української мови. Секція, якій найбільше уваги приділили учасники, — “Українська мова як соціокультурний феномен і визначальний чинник побудови держави”, але не менш актуальними виявилися питання секцій “Українсько-російський мовний діалог: одномовність, білінгвізм чи полілінгвізм?”, “Суржик: субмова змішаного типу чи засіб зросійщення українців?”, “Мовна ситуація в Україні в контексті процесів глобалізації”, “Українська мова в сфері релігійного життя суспільства”.

Підсумком роботи стало заключне пленарне засідання, на якому прийняли резолюцію конференції, заяву та звернення, адресовані українцям і представникам центральних органів влади.

Учасники домовилися рівно за рік провести другий етап мовної конференції. Заявки на участь у ній можна надсилати вже сьогодні.

ПОКРОВА БІЛЯ КАМ’ЯНОГО ХРЕСТА

Іван ОБЕРЕМКО,
Дніпропетровська обл.
Фото автора

Протягом багатьох років на свято Покрови Пресвятої Богородиці просвітяни Верхньодніпровщини приїждять до історичної пам’ятки у селі Дніпровокам’янці — старовинного кам’яного хреста, який дивом зберігся протягом майже трьох сотень років. За переказами, його поставив правнук козака Мартюка.

Тут, на високому березі Дніпра, відбулося богослужіння в пам’ять про загиблих за Україну. Перед присутніми виступили голова обласної “Просвіти” Сергій Довгаль та Вер-

хньодніпровської районної Валентина Новодон, а просвітянський вокальний гурт “Гомін”, очолюваний Володимиром Прищепю, виконав свої пісні.

Село Дніпровокам’янка для просвітян знаменне й тим, що тут мешкає натхненний пропагандист історії рідного краю Василь Сідак, який удома створив унікальний музей старожитностей.

Цього ж дня, також традиційно, просвітяни завітали у село Павлівку на могилу Івана Сиротюка, який ще наприкінці 80-х років минулого століття був першопроходцем Товариства української мови, а згодом — “Просвіти” на Верхньодніпровщині. Після цього присутні спілкувалися з родиною звитяжця.

СЕЙФ-БІДОН ВІДКОПАЛИ ЧЕРЕЗ 63 РОКИ

Євген ЦИМБАЛЮК,
Рівненська обл.

Пошукова група українського козацтва “Волинська Січ”, організувавши експедицію у Дубенський район, натрапила на цікаву і важливу втаємничену схованку, у якій — документи формувань ОУН—УПА, датовані 1947—1948 роками. Вони перебували у герметично закритому молочному бідоні. А знайшов бідон за допомогою металолукача активіст козацької організації Микола Музичук.

Про існування секретної схованки знали давно — від учасника визвольних змагань, який після повернення із заслання вказав приблизне місце схову. Але це місце вимірювалося майже двогектарною площею. Тож коли дійшло до реального пошуку, дослідникам довелося “прочесати” чималеньку лісову ділянку. На щастя, пошук увінчався успіхом.

Знахідка виявилася дуже цінною, адже в оцинкованому “сейфі” — майже сто документів, герметично запакованих і опломбованих сургучевою печаткою. На багатьох із них стоять грифи: “Строго довірчо”, “Тільки для службового вжитку”.

Знайдені матеріали передали в Інститут дослідів Волині, що діє при Рівненському краєзнавчому музеї. Наразі там тривають розшифрувально-дослідницькі роботи. Першими результатами науковці поділилися на презентації знайденої документації. За словами наукового співробітника Інституту дослідів Волині Ігоря Марчука, документальний архів зберігся в належному стані, 85 відсотків піддається прочитанню. Переважно це документи служби безпеки ОУН Кременецького надрайону. Окрім нормативних документів СБ ОУН, слідчо-оперативних звітів, інструкцій з організації агентурної мережі в районі та її

вертикальний будові, матеріалів вишкільного та пропагандистського характеру, вони також містять велику кількість фактів про репресивні заходи, терор, побори та інші численні злочини НКВС—МДБ на Кременеччині та Дубенщині. Наведено й факти діяльності псевдоповстанських груп, створених органами для компрометації визвольного руху. Загалом знайдений архів дозволить глибше зануритися в історію періоду визвольних змагань, зрозуміти роль і місце повстанських організацій у цілісній системі визвольних змагань.

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка

У новій повісті “Армагедон уже відбувся” (ЛА “Піраміда”, 2011) Марія Матіос залишається вірною традиціям міфологічно-реалістичного письма, в якому загострюється експресіоністичність, увага до деталей, за якими читач може реконструювати справжній хід подій. “Армагедон уже відбувся” — зразок психологічного надреалізму й трансформованого відповідно до нового світогляду символізму. Ця повість — переплетіння детективу, родинної саги й містичного трилера. Головне — у творі 112 сторінок, отже, у цьому досить малому текстувальному обсязі вдалося створити ущільнений психологічний простір, який не залишає читача байдумом. Художній простір у М. Матіос сільський, але форму його репрезентації аж ніяк не можна назвати традиційною чи домодерною. Навіть авторка часом переходить на техніку “потoku свідомості”, прозовий текст розбивається на поетичні фрагменти, в яких відображено міфологічне уявлення про світ, а отже, онтологію життя. Міф і художня літературність співіснують у творчості Матіос, для її творів властива тричленна вертикальна градація (на осі часу) та дволінійна горизонтальна (добро-зло, “свій”-“чужий”).

Повість починається з моменту смерті Івана Олексюка, який іще за життя втратив страх перед смертю. “Страх перед смертю утратив свій сенс ще в безвихідній Івановій молодості, плин якої неможливо було ні виправити, ні виправдати, ні стерти”. “Кінець світу приходить із кінцем кожної людини й кожної речі — подеколи Іванові таки давав себе зловити той гостролезий хвіст вічного сум’яття, бо здавалося йому, що, коли би насправді хтось обліковував усі ці кінці світу — то вдарив би себе по чолі від дивного відкриття: остаточного кінця світу не буде, поки бодай одна жива душа чинить опір.

А одна душа залишиться хоч би що, хоч би і без Ноевого ковчега, а хоч би перевернулися всі гори і збунтувалися всі моря й океани!

Бо не всі такі *ліниві до життя*, як був собі цей Іван, що склав руки на грудях без свічки, ніби підтверджував тим свою останню капітуляцію, і тільки мертвим зором дивиться тепер на себе у не зашторене безсовісними дітьми дзеркало — ніби сам себе запечатує в пеклі.

Але, як подумати добре, то нашо Іванові по смерті свічка, коли він і за життя смерті не боявся?” Роздуми про смерть видаються одним із найсильніших моментів у повісті, явлених у повноті й невідомості емоційного переживання. Проте є щось, чого Олексюк боїться значно більше. Це, як ми побачимо вже наприкінці історії, страх родового забуття і жорстокості, манкуртства і людської нищості. Саме про це на початку книжки — лист ізраїльського письменника Амоса Оза до Марії Матіос.

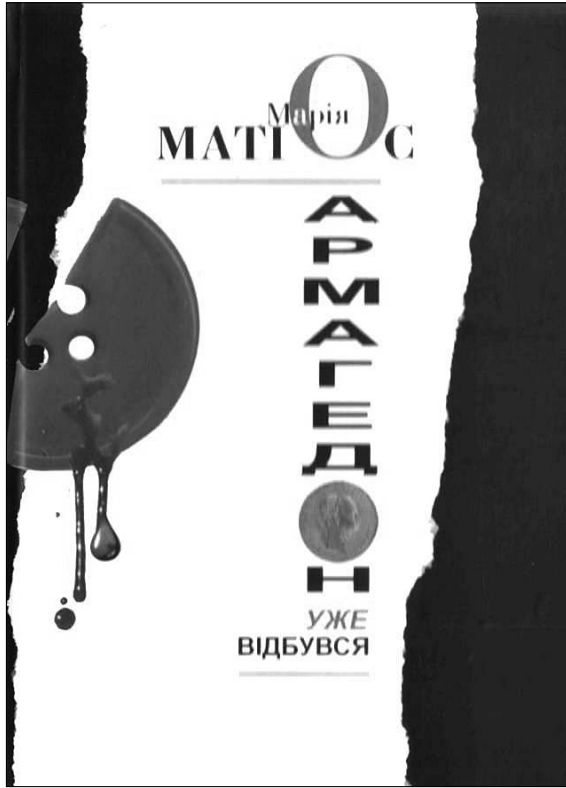
Попрошати з батьком приїздять троє синів: Петро, Орест і Сильвестр. Старий Олексюк також має доньку Світлану, але вона виїхала кілька років тому в Грецію. Сільський поговоріть множить чутки про те, що Світлана вже летить на похорон батька, але сіла не в той літак. Як інакше пояснити те, що сини не дозволяють односельцям попрощатися з небіжчиком? Мабуть, вони роблять ремонт у хаті, на який Світлана справно висилала гроші, але батько чомусь так цього і не зробив. Далі у найкращих детективних традиціях перед нами розгортається справжня історія. Сини чомусь не завішують дзеркала в кімнаті небіжчика. До хати приїздить машина, з якої виходять чоловіки з металощукачами... Повість починається в душі класичного детективу. Хіба що кілька маленьких деталей указують на те, що ми маємо справу з якимсь ритуально-міфологічним простором, у якому відбуваються страшні трансформації. І цей світ руйнується внаслідок недотримання правічних його законів. Свічка в руках небіжчика гасне. Люстерко залишається незавішеним. Душа небіжчика бачить усе згорі і здригається від наруги. Але початок

цього гріха в минулому, саме в історії старого Олексюка, який свого часу став на бік НКВС. Імплицитно в повісті М. Матіос червона чума радянської дійсності, терор НКВС у Західній Україні уподібнюється до простору Зла, Армагедону. Режисер зі світовим ім’ям Роберт Стурма якось сказав: ми не можемо бути певні, що зло не відродиться в нас, допоки є ті, хто жив у радянській ері. Сталінське насіння сидить у кожному з нас і може вибухнути одного дня так, як ми й не здогадуватимемося. Армагедон у повісті починається в ті далекі роки змагань за українську незалежність і придушення цих порухів енкаведистами. Але, що страшніше, “свої” ставали на бік зла і йшли супроти “своїх”.

Історія про Івана Олексюка — історія про віднайдення онтології в житті, про час виродження, про людську спокуту після

«ЗАБУТИ — ЗАБОРОНЕНО...»

Кожний новий твір Марії МАТІОС обов’язково до притчі, як “Старий і море” Е. Гемінґвея, “Сто років самотності” Г. Гарсія Маркеса, “Море-океан” А. Баріко. Письменниця органічно увібрала в себе “візіонеричний тип творчості”, в якому міфологічне підґрунтя забезпечує наявність і есхатології, і воскресіння; міф постає формою структурування людського досвіду, своєрідною спресованою формою прадавніх уявлень людини про життя і смерть, добро і зло, прощення і зраду, які живуть і по сьогодні. Письменницьке око перетворює історичний матеріал на візіонеричні оповіді, в яких буде гріх і відродження, страх і життєствердність. Модель художнього простору Марії Матіос міфологічно-детективна, там обов’язково є загадка, але також і чудо. Як правило, герої мають внутрішню таємницю, яка оприявнюється тільки з плином часу. Ця таємниця може з’їдати їх ізсередини, а може перетворювати на людей “божевільних”, які існують у власному вимірі. Це часто експресіоністично-символістський тип письма. Ця проза не повчає, вона не має надпотужної моралізаторської дидактики, але разом із тим змушує читача замислюватися над своєю історією, історією свого роду й своєї землі.

скоєння гріха. Це повість про нову Вавилонську вежу, яку збудовано в Україні. Збудовано на грішній землі. Іван Олексюк багато років тому служив у “стрибках” (винищувальних загонах із місцевих мешканців, що діяли в Західній Україні під час боротьби НКВС із національно-визвольним рухом). На його житті нагала смерть, з якої лишилася тільки половинка скривавленого гудзика з того, хто боровся за незалежність України і кого спіткала сліпа смерть. Ця згадана смерть — уособлення тисяч безневинних смертей, які мали місце в Західній Україні того часу. Гудзик — пам’ять про Армагедон, який *уже відбувся*. І з того Армагедону диявольська варта й досі не полишає України. “А нині час такий, ніби сам Ангел Диявола спустив на парашуті усю нечисть світу на землю і пустив її по скалічених людях” (с. 75).

Скалічені люди — центральний образ повісті, люди, які не мають віри в Бога, які можуть сховати за образом Божим скриню зі скарбами, аби подаль від людського ока. І тільки Божий образок покірно оберігає цей скарб Мамони, хоча і власник скарбу не вірить у Бога. Іван не навчив своїх дітей молитися. А проте Бог з’являється в його житті бодай уві сні наприкінці життя і змушує завершити те, що старий Іван мав завершити. Все життя “Іван про свою Вавилонську вежу думає, аби не завалилася. Сини своїм вежам раду дадуть без нього” (с. 52). Важливо, що тема повернення до

Бога як висхідної достовірності в людському житті постає центральною в повісті. Іван Олексюк боїться відчутти Бога, все життя він тікає від сакрального, даючи зрозуміти, що відчуває в собі провину за гріхопадіння. Він зрікається Бога “про людське око”, аби вберегтися в атеїстичний час, він не навчив своїх дітей молитися, але разом із тим є підстави говорити про те, що Олексюк усе-таки не зрікся Бога в собі. Тікаючи від Бога, насправді Олексюк тікає до Нього. І це спричинює внутрішню роздвоєність персонажа, боротьбу в ньому двох сил. “Як добре, що Іван не спізнився умерти.

А міг би, ще як міг би! — все життя мав силу богатирську, то було би чим побайдикувати на цьому світі довше.

Що, крім здоров’я, подовжує вік людини? Бог?! Іван у нього не вірив, хоча й

нички” плавають у морі людської крові. І все одно мало їм крові. Цвинтарний черв’як за ними вже не плаче — голосить, а вони все ще помсти онукам усіх Іванів з усіх кривок потепер вимагають: спокою між людьми і перед смертю не хочуть.

І як далі на світі жити тим, хто хоче просто жити, а не з мерцями воювати?! Хто на це відповідь Іванові?

Це Іван за один день двічі вмирає. А жити двічі ніхто не може. Та не думають люди про завтра”.

Троє синів засліплені жадою. І це не дивно, адже Петро збудував свою вежу також на крові, хоч про це прямо не сказано в повісті. Сказано хіба те, що починав він із дивної професії: *рекетири*. Рекетири і спекулянти — можновладці нового часу, які тримають у своїх руках владу (міліцію і митницю). “Ба, з кожним роком чорноротих спекулянтів прибуває і прибуває, ніби і справді встають вони із мертвих — і безсумнісно сунуть на народ, як саранча. І лиш Іванами прикриваються — бо нема більше ким прикритися. Вони навіть мертвим ним прикриються задля свого жирування, хоч молодші від Івана ледь не у півтораčku.

І Бог їх не судить — любить?

І розумні люди їм мовчки потурають — бо мало хто в цьому світі на відкрити правду спроможний”.

Троє синів-круків злетілися до тіла батька, аби з металощукачами знайти скарби, а також 18 тисяч євро, які батько склав, бо ані копійки не витратив із того, що надсилала йому дочка. У повісті розгортається фольклорний український сюжет, тільки в апокаліптичному змалюванні.

Дочка Івана Світлана поїхала на заробітки в Грецію, але у своєму листі вона пише, що там, на грецькій землі, за кожною справою стоїть свій бог. Батько розчулено читає зворушливого листа дочки і ще більше розуміє, яких помилок наробив. Для його дочки Греція стала світом віднайдення релігійності, віднайдення Бога. Відчувається в повісті й тонка критика ортодоксії. Грецький простір постає пантеїстичним і досі, вже в XXI столітті, в цьому світі людина така сама, як і боги, або ж навпаки. Людина може наблизитися до сакрального, а боги можуть увійти у простір профанного. У такий спосіб забезпечується відчуття співпричетності земного й небесного. “Тут на кожну справу є бог. Є бог від любові і є від помсти, є від зброї, вогню і є від вина. Тут такі дивні ці боги, тату, що й не знаю, чи я їх не прогнівила цими словами, але вони якось домовляються між собою про людину. Вони миряться з людськими слабостями і силою. І вони чомусь прощають людям умисне і ненавмисне. Хіба би ви були робили те, що КОЛИСЬ робили, якби ви могли робити по-іншому, або, якби ви не мали на то причини? Ви мені, тату, колись розкажіть про причини свого життя. Можє, і я зрозумію, як розуміють грецькі боги тих, хто убивав і не каявся, хто любив так, ніби ненавидів. І боги їх розуміють. Бо тут боги смертні, як люди. Тому вони ближчі до людей, ніж наш один Бог. Він, певно, трохи сердитий на вас, тату. І ви це знали, тому й не ходили до нього на розмови. Так, тату? Знали, що наш Бог на вас сердиться?”, — пише в листі Світлана.

Наприкінці життя Іван, відчуваючи, що сини, немов круки, злетяться на злобич, розриває порочне коло зла... Проте повість порушує перед читачем надзвичайно важливі проблеми: національного гріхопадіння і зради, марноти людської, прощення і, я б сказав, усепощення, спокути і любові (родинної, людської, сакральної до Бога). XX століття в тексті постає жорстоким часом, коли люди однієї землі змушені були змагатися одне з одним. І за канонічними законами параболі зло, яке почалося десятиліття тому, існує й сьогодні, знайшовши родове продовження. Батько змушений лишити заповіт, у якому всі гроші передає дочці. Скарби — на сільську початкову школу. І лише батьківська хата залишається синам. Та чи збережуть вони цю пам’ять, якщо армагедон уже відбувся? “Пробачити ми повинні, а ось забути нам категорично ЗАБОРОНЕНО”, — пише в листі-передмові до книжки ізраїльський класик Амос Оз.

Євген БУКЕТ

“Краєзнавство — це перший ступінь, перша прикмета раціональної освіти — знати своє найближче оточення, знати минуле і сучасне свого народу і відчувати себе живим і свідомим членом живого, свідомого і об'єднаного організму”.

Іван Якович Франко

Після семи десятиліть панування радянської тоталітарної машини, яка знищувала історичну пам'ять українців, та перших двох десятиліть незалежності, протягом яких триває безперервна інформаційна війна проти українства, нам у край важливо заповнити правдивою інформацією всі пробіли власної історії, особливо історії кожного населеного пункту.

Серед актуальних проблем сучасного історичного краєзнавства варто назвати такі. По-перше, проблема датування появи населених пунктів. Багато наших великих і малих поселень ведуть свій родовід ще від Київської Русі. Сьогодні вкрай важливо відтворити всі періоди їхньої історії, зокрема й ті, що замовчувалися офіційною радянською наукою. По-друге, проблема ролі конкретних сіл, містечок і міст у важливих подіях загальної історії України, особливо тих, що є визначальними для поступу української державності. По-третє, проблема історії місцевого самоврядування, історії окремих установ і організацій: церкви, школи, об'єднань громадян тощо. Це ті сторінки нашої історії, що були незаслужено забуті. Сьогодні багато навіть історичних пам'яток не мають досліджень із власної історії. По-четверте, проблема пошуку відомих особистостей, які походять із конкретного населеного пункту. Такі пошуки, налагодження контактів гуртують місцеву громаду, виховують патріотизм, формують національну свідомість. Поп'яте, проблема генеалогічних досліджень, відтворення родоводу нації, наших генетичних коренів. Не секрет, що більшість громадян України нині не знають власного родоводу глибше, ніж на чотири коліна. Не маючи родової пам'яті, нація приречена на зникнення. Тож сучасні краєзнавці у своїх дослідженнях повинні враховувати викладену вище проблематику.

Серйозні краєзнавчі розвідки базуються на раніше неопублікованих архівних джерелах, вони вбирають у себе цитати з наукової і художньої літератури, містять чимало оригінальних світлих. Не слід забувати і про мемуарні джерела, усні спогади очевидців подій та дослідження краєзнавців-класиків. Але до цих джерел слід ставитися обережно. Часто наші краєзнавці хапаються за відомості, наведені в таких джерелах, як за абсолютні істини. Хоча насправді спогади містять чимало інформації, яку слід вивіряти. Дослідження вважається професійним, коли кожен наведений факт підтверджений посиланням на джерело, з якого взято відомості.

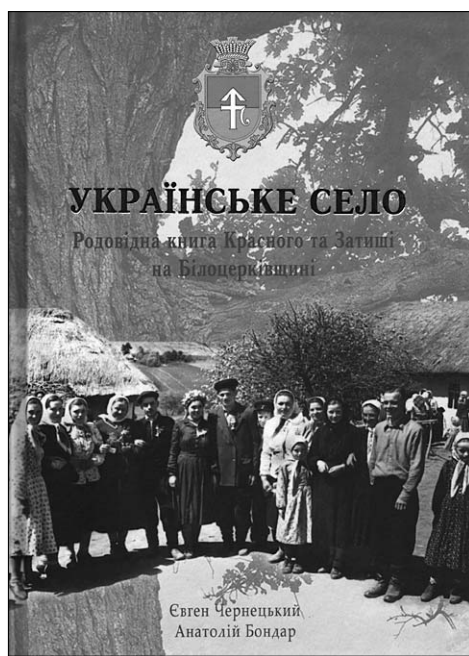
Ми живемо в дивовижний час. Для нас стала звичною поява друкованих і електронних видань, які матеріалізуються вперше за кількості років! Іноді спадає на думку, що так цивілізація переходить на новий щабель розвитку, систематизуючи по кожному клаптику землі весь корисний досвід попередніх поколінь.

Але повернемося до краєзнавчих новинок, що поповнили нашу редакційну бібліотеку. Кожна з цих книжок унікальна і самобутня. Так, голова міського об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка в м. Рудки Самбірського району на Львівщині Володимир Голинський написав книжку “Рудки” (Дрогобич: Коло, 2011). Як і переважна більшість подібних видань, книжка вперше знайомить масового читача з історією міста. Але вона є не лише прекрасною науково-популярною монографією, а ще й туристичним путівником. Останній розділ видання має назву “Для тих, хто знайомить гостей з Рудками” і оповідає про те, які місця в місті варто відвідати, які реліквії зацікавлять. Крім того, вступна і заключна частини книжки перекладені англійською, що має допомогти

реалізувати видання іноземцям, масового приїзду яких наша країна очікує наступного року.

Книжка Володимира Голинського подає історичні події у доволі стислій формі. Автор особливо наголошує на сторінках української національної історії, зокрема окремі розділи присвячено товариствам “Просвіта” та “Рідна школа”, проголошенню ЗУНР, діяльності ОУН за часів окупації. Пошук державницьких устремлінь особистостей, що творили історію, — найважливіша риса зацікавленості автора, завідувача Музею-світлиці визвольних змагань Рудківщини. Книжка оповідає про історію Рудок від найдавніших часів до сьогодення, щедро ілюстрована, має багато посилань на джерела.

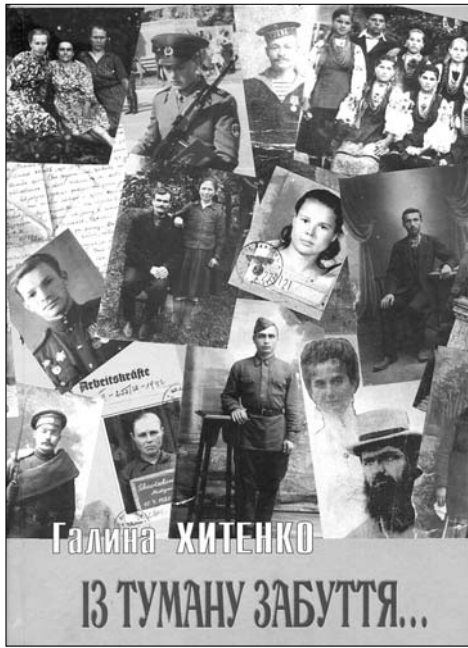
Інший просвітянин, письменник, голова Севастопольської міської “Просвіти” Володимир Проценко видав цього року в Севастополі книжку про історію села Віта Поштова, що на Київщині. На жаль, спирається вона на доволі скромний обсяг

З ЛІТОПИСУ ВІТЧИЗНЯНОГО КРАЄЗНАВСТВА. РІК 2011-й

Із 1995 року одна з основних тем у часописі “Слово Просвіти” — історія населених пунктів України, доля їхніх мешканців. Наші постійні рубрики “Малі міста України”, “Очевидець і літописець”, “Доля на тлі історії”, “Родовід”, “Рідний край” присвячені висвітленню цієї теми. Від жовтня 2008 року, коли за постановою Кабінету Міністрів України Всеукраїнська спілка краєзнавців отримала статус національної, тижневик “Слово Просвіти” став інформаційним партнером НСКУ. Ми друкуємо репортажі із заходів, які організовує спілка, інтерв'ю з її очільниками, авторські матеріали відомих українських краєзнавців і рецензії на краєзнавчу літературу, яка надходить до нашої редакції.

Щороку з'являються сотні різних видань, які краще чи гірше, але замальовують білі плями національної, місцевої, родової пам'яті. Протягом останнього місяця редакція отримала особливо багато літератури, де зібрано безцінні, на наш погляд, матеріали, присвячені минувшині сіл і містечок України.

джерел, автор не використовує відомості з історичних архівів. Книжка про Віту Поштову є швидше художньо-документальною, аніж краєзнавчо-дослідницькою. Проте Володимир Проценко, як справжній патріот України, створив прекрасний твір з чітким національним стрижнем, проілюстрував його світлинами наших героїв, подав, зокрема, життєписи українських отаманів. Праця В. Проценка стане прекрасним посібником для виховання майбутніх поколінь, але для краєзнавців-дослідників у Віті Поштовій, як мовиться, “ще непочатий край роботи”.

А ось для мешканців сіл Красне та Затишя, що на Білоцерківщині, історики й краєзнавці зробили справді неоціненний подарунок — родовідну книгу. Аналогів цьому виданню в Україні нам ще не довелося зустрічати. Адже автори (Євген Чернецький і Анатолій Бондар) помістили під одну палітурку родовідні таблиці всіх корінних мешканців сіл від часу їхнього заснування до сьогодні.

Обидва села засновані в першій половині XIX століття, тож усі генеалогічні відомості щодо них збережені у столичних архівах. Окрім родоводів їхніх мешканців, у книжці описано детальну історію Красного і Затишя, складену переважно за архівними джерелами. На прикладі цих двох населених пунктів проаналізовано процес знищення українського села, геноциду його мешканців у XX столітті (по-науковому педантично розглянуто колективізацію, розкуркулення, Голодомор, репресії, Другу світову війну, повоєнні структурні зміни). Відомості щедро доповнено спогадами мешканців, численними світлинами з родинних архівів. І хоч нині в обох селах мешкає заледве 230 осіб, книга їхньої родової пам'яті налічує 624 сторінки, сотні фотографій і тисячі імен. Робота над книгою тривала шість років. До її створення долучилися десятки небайдужих. Літературним редактором видання став голова Білоцерківської “Просвіти” Володимир Іванців.

612 сторінок про свою малу батьківщину написала за чотири роки заслужений учитель України Галина Петрівна Хитенко. Вона присвятила працю своїм землякам, яких згадала за прізвищами, і приурочила до 500-річчя Безрадиців. Коли береш до рук ошатне видання, розумієш — це не просто книжка, а своєрідна енциклопедія краю за 500 років історії.

Книжка “Із туману забуття...” — нарис й оповідання з історії обухівських сіл Старих і Нових Безрадиців та їхніх хуторів — увібрала в себе не лише місцеву історію, а й усну народну творчість, філософію, візуальний літопис краю. Понад тисячу осіб мешкає нині в Нових і Старих Безрадицях, Березовому, Капустяній, Конюші, Паращині і Тарасівці Обухівського району, що на Київщині, а в книжці — у кілька разів більше імен, тисячі життів зафіксовано на сторінках монографії, сотні розумних очей вдивляються в майбуття зі світлих по тексту та на 76 сторінках глянцевої вкладки, розміщеної у виданні.

Літературний, публіцистичний стиль авторки має неповторний колорит. І це не випадково, адже Галина Хитенко — знана в районі майстриня художнього слова. Вона постійний автор районної преси, літературних альманахів. Дипломант районного конкурсу аматорської пісні “Малишкова пісенна осінь” та Всеукраїнського літературного конкурсу творів для дітей “Вище голови”. Лауреат районної мистецької премії “Триджерелля” 2010 року.

На жаль, людська пам'ять не береже так багато подробиць із життя минулого, як хотілося б. Тому, власне, історія до початку XX століття, отримана переважно з архівних джерел, вміщується лише в 130 сторінках книжки “Із туману забуття...”

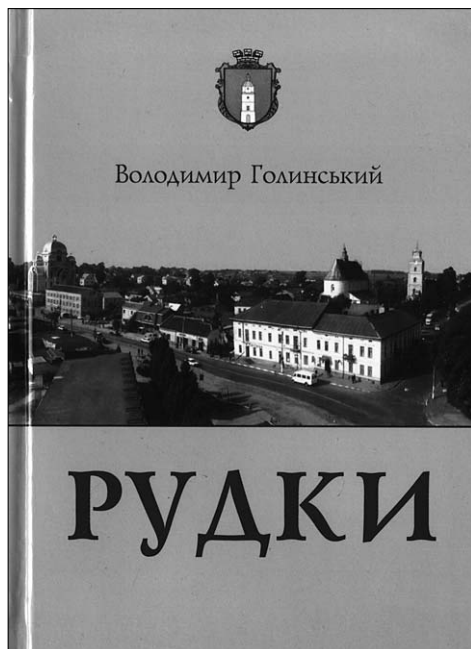
Галина Хитенко змогла охопити всі етапи розвитку краю: від найдавніших часів до сучасності, хронологічно витримала послідовність викладу матеріалу, окремо подала нариси про історію установ і організацій на території сіл та про відомих односельців.

Проте у центрі сюжету книжки, згідно із задумом авторки, не історичні події, а люди на їхньому тлі. Тому найбільше захоплюють колоритні місцеві оповідки про колективізацію, Голодомор, воєнні лихоліття тощо, літературно опрацьовані Галиною Петрівною. Ось лише деякі назви: “З ручечок та пучечок”, “Притча во язицех”, “Мать твою, з комуністами!”, “Хай горить!”, “Кохана, та не мазана”, “Ой Ляля, Ляля...”, “Дядечку, дайте хоча б кусничок!”, “Оті далекі, із степів...”, “Фронтowa вдова № 1”, “А де ж кров?”, “Мамо, розкажи казочку про Німеччину”...

По-науковому серйозно підійшов до створення “історико-краєзнавчої повісті” “Мервин та мервинчани (Замальовки з історії та життя східних подолань)” уродженець села Володимир Демчик. Його рідне село розташоване в Оратівському районі Вінницької області, тож автор вибудовує ідеологію своєї повісті на славних козацьких традиціях краю. Замальовки з історії Мервина написані в доволі оригінальному стилі, окрім документальних відомостей містять чимало переказів, спогадів старожилів села, близько 150 унікальних світлих. Четверть книги — додатки: пронумеровані списки мешканців Мервина, які загинули під час голодомору, були репресовані в 1937—1938 рр., вивезені до Німеччини під час окупації, брали участь у Великій Вітчизняній війні й загинули під час війни у селі. В такій манері виконані іменний, географічний і хронологічний покажчики.

Кожне речення книжки “Мервин та мервинчани” просякнуте широю любов'ю до рідного краю. По-синівськи трепетно

описує автор факти з біографії батьківського села. На прикладі Володимира Демчика вкотре переконуємося, що найкраще історію населеного пункту може описати людина, яка там народилася, яка відчуває духовний зв'язок з минулими поколіннями, з землею, звідки походять корені її роду.

Понад 700 авторів має видана до 20-річчя Незалежності України двотомна презентаційна енциклопедія “Міста і села України. Київщина”, що входить до багатотомної серії “Міста і села України” “Українського видавничого консорціуму”. Видання містить історичні, краєзнавчі, народознавчі, статистичні відомості про всі населені пункти Київської області. Плідна п'ятирічна співпраця краєзнавців, видавців і представників місцевої влади увінчалася збіркою, у якій вперше після появи на світ “Історії міст і сіл УРСР” відтворено історію Київщини: перемоги і поразки, здобутки і гіркота втрат. Тут поступ нашого народу до свободи і незалежності, героїка епох, досягнення багатьох поколінь у сфері науки, культури, освіти, спорту. У книгах представлені кращі сини і дочки щедрої талантами Київщини: від Володимира Великого до Ліни Костенко. Видання багато ілюстроване, уперше публікуються фото та інформаційні матеріали із краєзнавчих музеїв, особистих архівів учасників проекту. Проте досконалість не має межі і в майбутньому багато нарисів з цієї книжки можна і варто доопрацювати.

На жаль, через високу вартість поліграфічних послуг видання доступне широкому колу читачів лише в електронній версії, але, без сумніву, воно є одним із найцікавіших краєзнавчих проектів, реалізованих в останнє десятиліття на Київщині.

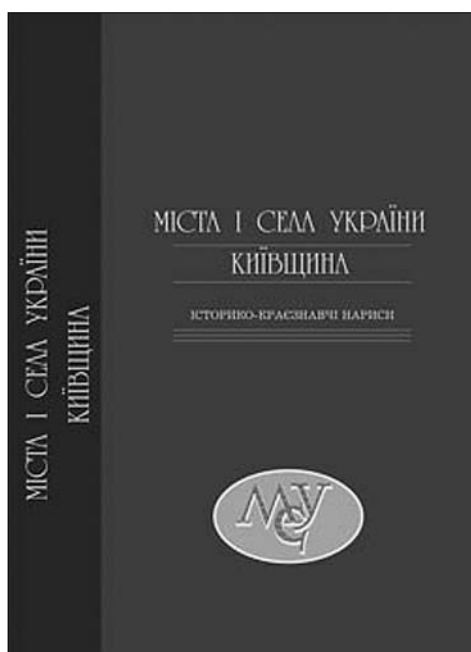
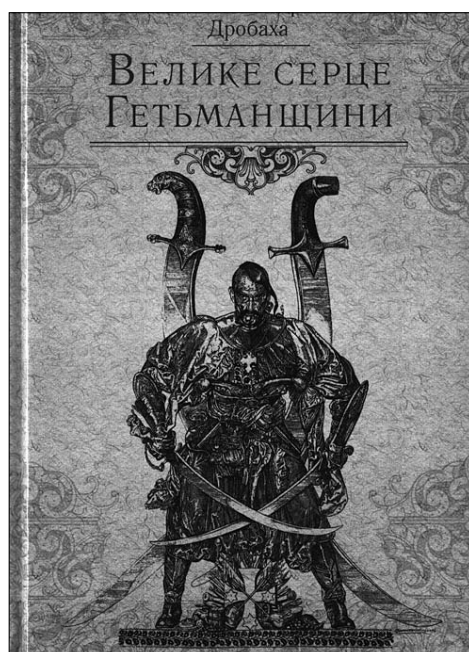
Краєзнавство буває різним. Нещодавно в “Книгарні Є” презентували літературно-краєзнавчий проект голови Вишгородського районного об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Тараса Шевченка, письменника Олександра Дробаха “Велике серце

Гетьманщини”. Перша книжка цього проекту з однойменною назвою побачила світ 2008 року у ВЦ “Просвіта” і вже була презентована в нашому тижневику. Друга — “Царство Катерини” — побачила світ цього року у видавництві “Смолоскип”. У цих книжках, в жанрі мандрівної прози автор досліджує життя й діяльність яскравих постатей — Василя Капніста й Катерини Білокур, які передусім уболівали за долю України. Ці книжки далекі від критеріїв наукового краєзнавства і дуже різняться від тих, про які ми шойно розповіли. Але вони допомагають пересічному читачеві стати на шлях пошуковця, по-новому зрозуміти роль відомих людей в історії України, запитати у себе, а яке місце в українському родоводі належить моїй родині?

Редакція тижневіка “Слово Просвіти” продовжує вести літопис українського краєзнавства. Ми чекаємо на нові книжки, презентації, рецензії. Звісно, дуже хочеться дізнатися про появу професійно створеної краєзнавчої літератури, але навіть художньо-документальні дослідження, які стимулюють до подальших пошуків, — надзвичайно важливі.

Переконані, науковці майбутнього матимуть особливий інтерес до краєзнавчої літератури початку ХХІ століття. До джерел, форм, методів, стилю викладення матеріалу, досліджуватимуть взаємозв'язки між виданнями на певних територіях і загалом по країні, вивчатимуть, до яких зрушень у житті призвела поява кожної такої книжки.

Ми готові надати слово українським науковцям, які дадуть фахову оцінку сучасного краєзнавчого процесу в Україні, проаналізують розв'язання актуальних проблем. Незабаром відбудуться певні зміни в Національній спілці краєзнавців України. Ми й надалі висвітлюватимемо діяльність спілки, розповідатимемо про наукові конференції, пізнавальні мандрівки та інші заходи, які відбуваються в Україні. Читайте і передплачуйте “Слово Просвіти” у 2012 році, щоб бути в курсі найважливіших подій українського краєзнавчого руху.

БЕЗЦІННИЙ СКАРБ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ДОСЛІДНИКІВ

Шановні панове з редакції газети “Слово Просвіти”!

Прочитавши у газеті розповідь Євгена Букета “На тихоплинній Сниводі” про книжку Миколи Дороша “Воронівці — моє рідне село: історія і сьогодення”, вирішив минулого тижня надіслати вам, читачам бібліотечки редакції нашої просвітянської газети, і свою недавно видрукувану працю про Рудки, що на Самбірщині Львівської області. Не супроводжував її роз'яснювальним листом, бо у передмові до книжки мета моєї праці сказана.

Таким чином усвідомлюю, що через просвітянську пресу заохочуєте до праці дослідників історії наших містечок та сіл.

Для мене останнім часом наша газета стала найбільшою потребою у житті: друкується багато статей, розвідок, повідомлень, спогадів про досі неопубліковані, широкому читачеві невідомі сторінки історії нашого народу. Наприклад, я з великою цікавістю прочитав нарис Марії Кучеренко “Час має колір сепі”. Це безцінний збере-

жений скарб для сумлінних сучасних і майбутніх дослідників історії рідного краю та України, роками страждального українського народу.

Треба ж пам'ятати, що табачники минулих років і нинішні доклали і докладають багато зусиль, аби поховати навічно довго замовчувану справжню історію нашого народу, намагаються її паплюжити, подавати у кривому дзеркалі.

За те, що редаговане вами видання допомагає нам жити, — щирі серdecьна вам, працівникам газети “Слово Просвіти”, наша просвітянська шана і подяка з далеких від Києва Рудок.

Вітаємо усіх вас і зичимо здоров'я та успішної праці!

З пошаною,

Володимир ГОЛИНСЬКИЙ,
голова осередку ВУТ “Просвіта”
ім. Т. Шевченка в Рудках,
що на Львівщині

МІЖНАРОДНИЙ КОНКУРС ВІДЗНАЧИВ ЮНИХ БУДІВНИЧИХ УКРАЇНИ

Олеся ВАСИЛЕЦЬ,
дипломант конкурсу,
студентка Луганського
національного університету
імені Тараса Шевченка,
член обласного об'єднання
“Молода Просвіта”

З 1997 року в Україні традиційно проходить щорічний міжнародний молодіжний конкурс “Мій рідний край”, організатор якого Союз українок України за підтримки Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, учнівських та студентських патріотичних організацій, молодіжних творчих спілок.

Учасники готували та захищали науково-дослідні роботи за тематичними номінаціями: “Видатні жінки України”, “Проблема національного виховання та гендерної політики”, “Україна на новому шляху”, “Краєзнавче дослідження”, “Видатні постаті — гордість України”, “Історія мого роду” тощо. Мета конкурсу — виявлення та відзначення творчої молоді, яка прагне займатися науковою діяльністю, вивчати історію, культуру, мову своєї Батьківщини та її славних героїв. Зміст конкурсних робіт — це правдиві сторінки літописної історії України про життя і мрії мільйонів українців, які, здобувши самостійність, прагнуть будувати державу з високодуховною культурою, європейською економікою і правом, виховувати молоде покоління, що свято берегтиме наші духовні скарби; це окремий світ досліджень і пошуку, підтверджений архівними матеріалами, це спілкування з очевидцями подій та формування власної думки.

Конкурсна комісія у складі Миколи Жулинського, Лілії Григорович, Атени Пашко та ін. проаналізувала 112 прорецензованих наукових, дослідницьких, пошукових та творчих конкурсних робіт, які надійшли зі шкіл, вищих навчальних закладів, Малої академії наук, позашкільних установ дванадцяти областей України та АР Крим. Було відзначено вагомий внесок конкурсу у виховання молодих будівничих держави.

Заохочувальні грамоти за участь у конкурсі отримали: у номінації “Історія мого

Юні луганці — учасники конкурсу “Мій рідний край”

Цього року нагородження переможців відбулося у Львові. Приємністю для Луганщини стало те, що призіві місця посіли студентки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка Аліна Хмеленко (I місце у номінації “Проблеми національного виховання та гендерної політики”), яка досліджувала тему “Проблеми виховання національної свідомості молодого покоління у творах Тараса Шевченка та Бориса Грінченка”, й Олеся Василець (II місце у номінації “Видатні жінки України”), що підготувала роботу на тему “Надія Світлична: пісня української лебідки”. Їм вручили дипломи, збірники текстів робіт із персональними світлинами та подарункові книжки — твори видатних українських письменників-класиків. Нагородили й відзнаки отримали також наукові керівники цих конкурсанти: Тетяна Степанівна Пінчук, професор кафедри української літератури, декан факультету української філології Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, та Володимир Федорович Семистяга, доцент кафедри історії України ЛНУ імені Тараса Шевченка, заслужений працівник освіти України.

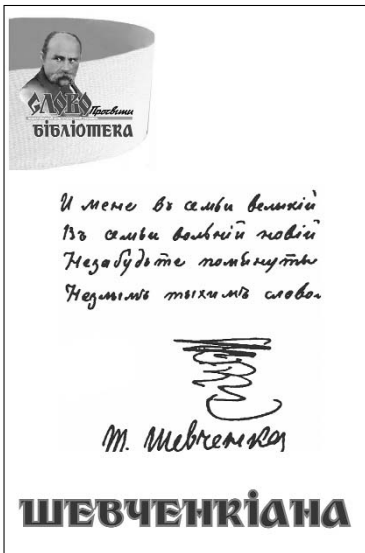
Заохочувальні грамоти за участь у конкурсі отримали: у номінації “Історія мого

краю” — Надія Сергієнко та Олена Чхайдзе, студентки Луганського коледжу будівництва, економіки і права, за спільну дослідницьку роботу “В ім'я майбутнього (130-річчю навчального закладу присвячується)”; у номінації “Ми — горда нація” відзначено Олю Оникієнко, студентку Луганського державного інституту культури і мистецтв, за дослідницьку роботу “Мій рідний край і шістдесятництво в Україні”. Наукові керівники конкурсанти Ольги Іллівна Євсюкова, викладач української мови та літератури Луганського коледжу будівництва, економіки і права, заслужений вчитель України, та Василь Федорович Вакуленко, викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Луганського державного інституту культури і мистецтв.

На Луганщині народилися й розквітли визначні таланти української держави: державно-політичні діячі, космонавти, письменники, журналісти, науковці, військові, художники, співаки, музиканти, актори, медики і спортсмени. Зокрема це Борис Грінченко, Надія та Іван Світличні, Микола Руденко, Василь Голобородько та інші. Ми розуміємо, що маємо бути гідними нащадками уславлених пращурів. Нам є за що любити рідний край і є ким пишатися!

ПЕРЕДПЛАТА—2012

Дорога редакціє
“Слова Просвіти”!

Щойно дочитала останнє число найдорожчої мені газети і негайно відгукуюся на заклик про передплату на 2012 рік. Ціна, звичайно, для мене дуже велика, бо маю пенсію всього 900 гривень. Але без “Слова Просвіти” життя не уявляю. Адже це справжній, постійно діючий університет, це єднання всього Українства!

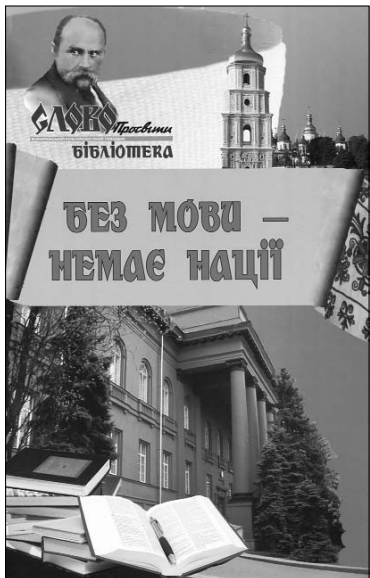
Розумію, чому Ви змушені збільшити ціну передплати. Матеріальні проблеми вимагають того...

Та й наклад у нинішньому році нашої прекрасної газети, на жаль, не зріс (хоч і ціна була мізерна...). Чому ж мало людей її передплачували? Відповідь ясна: не ціна відлякує, а бракує досвіду постійного читання, постійної самоосвіти... У мене цей досвід ще зі шкільних років, коли мала щастя жити поряд з рідним татком — Вчителем від Бога. У 1947 р., відбувши 10-річну каторгу на Печорі, він повернувся до нас, рідних. Він був взірцем Людини — ППП (патріотизм, порядність, професіоналізм). Усе вмів робити! А головне — постійно вчився, бо читав!..

Висилаю квитанцію (копію) передплати на весь 2012 рік. Хочу від

Вас одержати хоч одну з тих 5 книжок, але найбільше бажаю мати “Шевченкіану”!

З величезною пошаною до всіх Авторів і Видавців “Слова Просвіти” і з вдячністю за Ваш титанічний труд — **Ніна Павлівна ВІТУШКО**, м. Кролевець Сумської обл.

Добрий день,
шановна редакціє!

Передплачую “Слово Просвіти” з того пам’ятного дня, коли вперше познайомився з Києвом і киянами. Не писатиму, яке враження справила на мене столиця України. Поділюся своїми мріями.

Мрію, коли в газетних кіосках, на розкладах в метро в достатній кількості вільно можна буде купити газети “Голос України”, “Україна молода”, “Літературна Україна”, “Слово Просвіти”, “День”, “Розбудова нації”, “Свобода” та ін.

Мрію, коли на рекламних щитах замість тексту: “Читайте газету “Сьогодні” буде: “Передплачуйте “Слово Просвіти”, бо це — Ваша газета!”

Мрію, коли суперактивні торговці в електропоїздах виголошу-

ватимуть: “Морозиво! Горішки! Пиво!”

Мрію, коли кияни співатимуть на Хрещатику українські пісні.

Мрію, коли пасажери в Київському метрополітені питатимуть при виході з вагона: “Ви виходите на наступний зупинці?”, а спілкуючись між собою, відчуватимуть себе громадянами української, а не іншої держави.

Отже, в цьому напрямку і працює наш культурологічний тижневик.

Висилаю Вам ксерокопію абонементу з передплатою на перше півріччя 2012 року “Слова Просвіти”. Якщо є така можливість, прошу надіслати мені книгу “Без мови — немає нації” з “Бібліотеки “Слова Просвіти”.

Шанобливо — **Анатолій Леонтійович ГРЕЧКА**, смт Чутове Полтавської обл.

Шановна редакціє
газети “Слово Просвіти”!

Я виписую Вашу газету ще з тих часів, коли вона була на 4-х сторінках. У наш час це єдине джерело, з якого можна почути правду. Але я довго жив у Росії й українську історію

чув викривленою. Тому прошу, якщо можна, вислати мені книжку Ю. Мушкетика “Україна над прірвою”.

Буду дуже вдячний Вам.

З повагою
Микола Максимович П’ЯТЕНКО,
с. Стецьківка
Сумського р-ну Сумської обл.

Вельмишановна редакціє
“Слова Просвіти”!

Хочемо щиро Вам подякувати за той титанічний труд, який Ви звершуєте вже стільки років, за ту щоденну боротьбу, яку Ви ведете — боротьбу проти культурної, духовної, інтелектуальної і мовної окупації України, котра триває століттями, проти байдужості, войовничого невігластва, а подекуди й просто агресивної дурості, проти цілеспрямованого, свідомого і добре оплачуваного “форматування мізків”, що на-в’язується українській нації в усіх царинах життя, усіма можливими й неможливими засобами. Безмежної поваги та пошани заслуговують мужність, стійкість, принциповість та відвага, виявлені Вами у ці тяжкі для нашої Держави часи. А ще — Ваша жертвовність. Адже Ви жертвуєте особистим часом, увагою і коштами, які могли б відіти власним родинам, особистому життю, власним справам. Ми це розуміємо і гли-

боко цінуємо. У світі, в якому переважна більшість людей заклопотана тільки власним фізичним виживанням і здобуттям своєї “біологічної норми”, лише одиниці здатні перейматися високими ідеями й питаннями загального блага. Питаннями збереження і розвитку нації загалом, порятунку її гідності й власного, неповторного обличчя й характеру. І заради цієї мети, перебиваючись із хліба на воду, днювати й ночувати в архівах, шукаючи важливі історичні документи і свідчення, розшукувати й опитувати свідків важливих історичних подій удень, а ночами систематизувати, аналізувати усю масу зібраного матеріалу й писати статті та наукові розвідки, котрим немає ціни. Розшукувати, пов’язувати між собою та об’єднувати кращі, найвидатніші уми нашої епохи. І доносити їхні думки й погляди до нас, Ваших читачів. Будити свідомість нації, змушувати її думати, повертати її до притомного стану... На таке здатна лише справжня еліта нації, її духовне ядро, яким є Ви і подібні до Вас подвижники.

Окремої подяки заслуговують Ваші зусилля у заповненні інформаційного вакууму, який нині має місце в Україні щодо культурних, економічних, політичних та наукових подій. Ваші статті інформаційно насичені, незаангажовані, справді аналітичні та об’єктивні. Вони допомагають читачеві зорієнтуватися у реальній ситуації, яка склалася у країні, ознайомитися з її фаховою, детальною оцінкою, вільною від інформаційного “шуму та сміття”. А також дізнатися про важливі й цікаві події і досягнення у культурному житті України.

А головне — Ви нам даєте надію на краще, не дозволяючи опускати рук і впадати у відчай! Ваша позиція, погляди і вчинки слугують людям гідним прикладом для наслідування! Низький Вам уклін і многая літа! З нетерпінням очікуємо наших зустрічей у Новому 2012 році, який, сподіватимемося, буде для України кращим, ніж два попередні, й принесе позитивні зрушення. Хоча б у свідомості людей!

Зі щирою повагою і найкращими побажаннями,
Т. І. СИВОКІНЬ,
О. В. ФІРЯЄВА,
м. Київ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2012

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 68 в “Каталозі”

на 1 місяць

9 грн 37 коп.

на півроку

53 грн 37 коп.

на 3 місяці

27 грн 51 коп.

на рік

105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи
Надія КИР’ЯН
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ літератури
Марія КУЧЕРЕНКО
270-55-57

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспонденти
Наталія АНТОНЮК,
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Євген БУКЕТ
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
<http://slovoprosvity.org>
<http://prosvitanews.org.ua>

Видруковано з готових фотоформ на
комбінаті “Преса України” у середу.
Зам. № 3301242
Наклад у жовтні — 18 400

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

